

SOSIAALINEN VASTUU JA SEN RAPORTOIMINEN OSANA YRITYSTEN HANKINTATOIMEA

Lappeenrannan–Lahden teknillinen yliopisto LUT

Kauppätieteiden kandidaatintutkielma

2023

Senja Ikonen

Tarkastaja: KTT, Yliopisto-opettaja Sirpa Multaharju

TIIVISTELMÄ

Lappeenrannan–Lahden teknillinen yliopisto LUT

LUT-kauppakorkeakoulu

Kauppätieteet

Senja Ikonen

Sosiaalinen vastuu ja sen raportoiminen osana yritysten hankintatoimea

Kauppätieteiden kandidaatintutkielma

2023

39 sivua, 4 kuvaa ja 2 taulukkoa

Tarkastaja: KTT, Yliopisto-opettaja Sirpa Multaharju

Avainsanat: sosiaalinen vastuu, yritysvastuu, vastuullinen hankintatoimi, vastuullisuusraportointi

Tämä kandidaatintutkielma tutkii sosiaalisen vastuun raportoimista osana valittujen kohdeyritysten hankintatoimea. Tutkielman tavoitteena oli tarkastella yritysten raportointia sosiaalisesti vastuullisen hankintatoimen näkökulmasta, ja löytää eroavaisuuksia sekä yhtäläisyyksiä sosiaalisen vastuun huomioimisesta ja käytetyistä sosiaalisen vastuun käytänteistä. Teoreettisessa viitekehyksessä käsitellään yritysvastuun osa-alueita sekä sosiaalista vastuuta vastuullisen hankintatoimen ja raportoimisen näkökulmasta. Tutkimus toteutettiin laadullisena tutkimuksena, johon valittiin kolme kohdeyritystä eri toimialoilta: Oy Karl Fazer Ab, Nokian Renkaat Oyj sekä Tokmanni Group Oyj. Tutkimuksen aineistona toimivat yritysten vastuullisuusraportit ja aineiston analyysimenetelmänä käytettiin sisällönanalyysiä.

Sosiaalinen vastuu on yksi yritysvastuun kolmesta osa-alueesta. Sosiaalisesti vastuullisessa hankintatoimessa sosiaaliset epäkohdat tulisi huomioida hankintojen arvioinnissa, hallinnassa ja valinnassa. Vaikka vastuullisuus ja sen raportoiminen ovat saaneet huomiota, jää sosiaalinen vastuu usein yhä tutkimuksissa toissijaiseksi. Tutkimuksen tuloksista havaittiin kohdeyritysten hyödyntävän monipuolisesti niin erilaisia raportointityökaluja kuin myös vastuullisuuskäytänteitä. Yritykset näkevät sosiaalisen vastuun tärkeänä ja se huomioidaan osana vastuullista hankintatoimea. Yritykset tunnistavat globaaleista hankintaketjuistaan riskejä ja pyrkivät raportoinnilla ja käytänteillä myös riskienhallintaan. Vaikka yritykset hyödyntävät erilaisia käytänteitä ja raportoivat sosiaalisesta vastuustaan hankintatoimen osalta, on raportoinnissa vielä parannettavaa ja sosiaalisista epäkohdista olisi mahdollista raportoida myös monipuolisemmin.

ABSTRACT

Lappeenranta–Lahti University of Technology LUT

Business School

Business Administration

Senja Ikonen

Social responsibility and its reporting as part of companies' supply management

Bachelor's thesis

2023

39 pages, 4 figures and 2 tables

Examiners: D.Sc., University Lecturer Sirpa Multaharju

Keywords: social responsibility, corporate social responsibility, sustainable supply management, sustainability reporting

This bachelor's thesis examines social responsibility and its reporting as part of companies' supply management. The goal of the study was to examine companies' reporting from the perspective of socially responsible supply management and to identify differences and similarities in the consideration of social responsibility and the use of social responsibility practices. The theoretical framework addresses corporate social responsibility and its different components, as well as social responsibility from the perspective of sustainable supply management and reporting. The study was conducted as a qualitative study, with three target companies from different industries selected: Oy Karl Fazer Ab, Nokian Renkaat Oyj, and Tokmanni Group Oyj. The data for the study consisted of companies' sustainability reports, and the analysis method that was used was content analysis.

Social responsibility is one of the three aspects of corporate social responsibility. In socially sustainable supply management, social issues should be considered in the evaluation, management, and selection of purchases. Although sustainability and reporting have received attention, social responsibility often remains secondary in research. The results of the study indicated that the target companies used a variety of reporting tools and sustainability practices. Companies consider social responsibility important and integrate it as part of responsible procurement. They also identify risks in their global supply chains and aim to manage them with reporting and practices. Although companies utilize different practices and report on their social responsibility in supply management, there is room for improvement in reporting, and it would be possible to report on social issues more comprehensively.

Sisällysluettelo

Tiivistelmä

Abstract

1	Johdanto.....	1
1.1	Tutkielman tavoitteet sekä tutkimuskysymykset.....	3
1.2	Tutkimusmenetelmät ja tutkimuksen rajaukset	3
1.3	Teoreettinen viitekehys.....	4
1.4	Tutkielman rakenne	5
2	Yritysvastuu.....	6
2.1	Sosiaalinen vastuu.....	7
2.2	Ympäristövastuu	8
2.3	Taloudellinen vastuu.....	9
3	Sosiaalinen vastuu ja sen raportoiminen osana hankintatoimea.....	10
3.1	Vastuullisuuden toteuttaminen sekä motiivit.....	12
3.2	Sosiaaliset vastuullisuuskäytänteet	13
3.2.1	Vastuullisuusraportointi.....	15
4	Tutkimuksen toteutus	18
4.1	Tutkimusmenetelmä ja -aineisto	18
4.2	Kohdeyritykset.....	19
5	Sosiaalinen vastuu kohdeyritysten hankintatoimessa.....	22
5.1	Sosiaalisen vastuullisuuden huomiointi raporteissa	22
5.2	Käytetyt sosiaaliset vastuullisuuskäytänteet	27
6	Yhteenveto ja johtopäätökset	34
6.1	Yhteenveto ja keskeiset löydökset	34
6.2	Luotettavuuden arviointi ja jatkotutkimusaiheet	38
	Lähteet	40

Kuvaluettelo

Kuva 1: Tutkielman teoreettinen viitekehys

Kuva 2: Triple Bottom Line -malli

Kuva 3: Hankintatoimi osana yrityksen toimitusketjua

Kuva 4: Yritysten vastuullisuusraportoinnin työkalut

Taulukkuuettelo

Taulukko 1: Yritysten sosiaaliset vastuullisuuskäytänteet vastuullisessa hankintatoimessa

Taulukko 2: Hankintatoimen sosiaalisen vastuun käytänteet kohdeyrityksissä

1 Johdanto

Vastuullisuuden käsittelyltä ei voi nykyään välttyä, sillä se on vahvasti läsnä niin yritysmaailmassa kuin muualla yhteiskunnassa. Sen vahvaan asemaan ovat vaikuttaneet monet tekijät, kuten ilmastonmuutoksen ymmärtäminen sekä yhteisöjen läpinäkyvämpi toiminta liittyen vastuullisuuteen. Myös yritysten sidosryhmät, kuten asiakkaat ja sääntelyelimet, ovat alkaneet vaatia yhtiöitä käsittelemään ympäristö- ja sosiaalivastuuta. Toimitusketjujen johtajilla onkin mahdollisuus vaikuttaa vastuullisuuteen joko positiivisesti tai negatiivisesti esimerkiksi toimittajien valinnan ja yhteistyön kehittämisen kautta. (Carter & Easton 2011, 46.)

Vaikka yritysvastuu nähdään yhä enenevässä määrin prioriteettina eri yrityksissä, ei yritys vastuusta viestiminen ole kuitenkaan herättänyt riittävästi huomiota (Tench, Sun & Jones 2012, 6). Viime vuosien aikana yritysten raportointi muistakin, kuin taloudellisesta tuloksesta on kuitenkin yleistynyt ja vastuullisuusraportteja tehdään yhä enemmän talousraporttien lisäksi (Reimsbach, Hahn & Gürtürk 2018, 559).

Yrityksissä yritys vastuusta viestiminen saatetaan sekoittaa osaksi suhde- eli PR-toimintaa, jonka avulla voidaan saada julkisuutta ja asiakkaita (Tench, Sun & Jones 2014, 4). Tähän liittyy vahvasti se, että yritys vastuulle ei ole ollut selkeää määritelmää. Seurauksena on yritysten yhteiskuntavastuun perustuminen johtohenkilöstön päätöksiin, jolloin yrityksen on mahdollista valita käsittelemiään yhteiskuntavastuun osa-alueita vapaavalintaisesti omia etuja hyödyntäen. Tällöin syntyy helposti tyhjiä lupauksia ja viherpesua eli perusteettomien tai liioiteltujen käytäntöjen esittämistä omasta vastuullisuudesta markkinaosuuden kasvattamiseksi. (Tench ym. 2012, 6; Dahl 2010, A247.) Yritys vastuuraportointia on kuitenkin ohjeistettu erilaisilla ohjeilla, ja raportoinnin avuksi on kehitetty viitekehyksiä, kuten GRI- sekä <IR> -viitekehykset. GRI eli Global Reporting Initiative -viitekehukseen kuuluu useita standardeja ja raportoinnin tavoitteena on riittävän ja tasapainoisen kuvan antaminen olennaisista yritys vastuun aiheista. <IR>-viitekehys on puolestaan integroidun raportoinnin viitekehys, jossa pyritään antamaan kuva yrityksen arvonluontiin vaikuttavista tekijöistä. Vastuullisuuden raportointi on kuitenkin pääasiassa vapaaehtoista ja sen suorittamiseen vaikuttavatkin pitkälti sidosryhmien vaatimukset. (Niskala, Puroila, Pajunen & Tarna-Mani 2019.)

Kiinnostus vastuullisuutta ja sen tutkimusta kohtaan on kasvanut, ja samalla sitä käsittelevien tiedelehtiartikkeleiden määrä on lisääntynyt merkittävästi 1990-luvun loppupuolelta alkaen (Rajeev, Pati, Padhi & Govindan 2017, 300). Tutkimuksia vastuullisuudesta ja vastuullisuusraportoinnista on tehty jo paljon. Aikaisempia tutkimuksia vastuullisuusraportointiin liittyen ovat esimerkiksi Rajeevin ym. (2017) tutkimus raportoinnin kehityksestä, Tschopp & Nastanskin (2014) tutkimus raportoinnin tulevaisuudesta sekä Mahoney, Thorne, Cecil & LaGoren (2013) tutkimus raportoinnin motivaatioista. Toimialojen osalta huomiota ovat saaneet varsinkin teollisuusyhtiöt, mutta myös rahoitus-, tekstiili- sekä elintarvikealan yritykset. Vastuullisuuden osa-alueiden osalta sosiaalisen vastuun tutkimus on lisääntynyt, mutta useat tutkimukset kuitenkin käsittelevät yleisesti yritysvastuuta sekä sen raportointia tai keskittyvät tarkemmin vain ympäristövastuuseen. Myös toimitusketjujen vastuullisuuden tarkastelussa keskiössä on usein ollut ympäristöulottuvuus (Yawar & Seuring 2017, 621).

Sosiaalisesti vastuullisten hankinnan käytänteiden tehokkaampi käyttöönotto sekä niiden laajentaminen koko toimitusketjua kattavaksi on kuitenkin saanut kiinnostusta osakseen. Ongelmana on kuitenkin se, että toimitusketjut ovat globaaleja sekä laajoja ja ulottuvat useille ulkoistetuille toimittajien tasoille. Yrityksillä on kuitenkin yhä selkeä eettinen ja moraalinen velvollisuus varmistaa toimittajien noudattavan sosiaalisia käytänteitä. (Marshall, McCarthy, Claudy & McGarth 2019, 1081.)

Tämän tutkielman empiirisessä osiossa tarkastellaan sosiaalisen vastuun raportointia kolmen suomalaisen yrityksen osalta ja keskitytään siihen, miten sosiaalinen vastuu huomioidaan yritysten hankintatoimessa ja miten siitä raportoidaan. Tarkastelussa ovat myös yritysten väliset yhtäläisyydet sekä eroavaisuudet sosiaalisesti vastuullisen hankintatoimen huomioinnissa. Valitut yritykset toimivat eri toimialoilla, mutta niitä yhdistävät globaalit tilaus-toimitusketjut. Toimitusketjun hallinta, joka ei huomioi sosiaalista vastuullisuutta riittävästi tai toimii jopa vastuuttomalla tavalla, voi vaikuttaa yhtiön maineeseen merkittävästi, ja yhtiölle voi koitua siitä merkittäviä tappioita (Hoejmose, Roehrich & Grosvold 2014, 77). Laajojen ja globaalien toimitusketjujen takia sosiaalisen vastuun riskitekijöitä esiintyy enemmän ja niihin tulee kiinnittää entistä enemmän huomiota.

1.1 Tutkielman tavoitteet sekä tutkimuskysymykset

Tutkielman tavoitteena on selvittää, miten ja millä eri tavoin yritykset raportoivat vastuullisuudestaan hankintatoimen osalta. Keskiössä on yritysvastuun sosiaalinen ulottuvuus. Tavoitteena on siis tutkia yritysten hankintatoimen sosiaalisen vastuun raportoimista esimerkiksi vastuullisuuskäytänteiden osalta ja löytää yritysten välisiä eroavaisuuksia ja samankaltaisuuksia raportoimisesta. Valitut yritykset ovat suomalaisia suuryrityksiä, jotka toimivat eri toimialoilla. Tutkielman päätutkimuskysymys on seuraava:

Miten yritysten hankintatoimen sosiaalinen vastuullisuus huomioidaan yritysten raportoinnissa?

Lisäksi tutkimuksessa pyritään vastaamaan myös kahteen pääkysymystä tukevaan alakysymykseen, jotka ovat seuraavat:

Millaisia sosiaalisen vastuun varmentamisen käytänteitä yritykset hyödyntävät ja miten niistä raportoidaan?

Mitä eroavaisuuksia ja yhtäläisyyksiä yritysten sosiaalisen vastuun raportoinnissa on?

1.2 Tutkimusmenetelmät ja tutkimuksen rajaukset

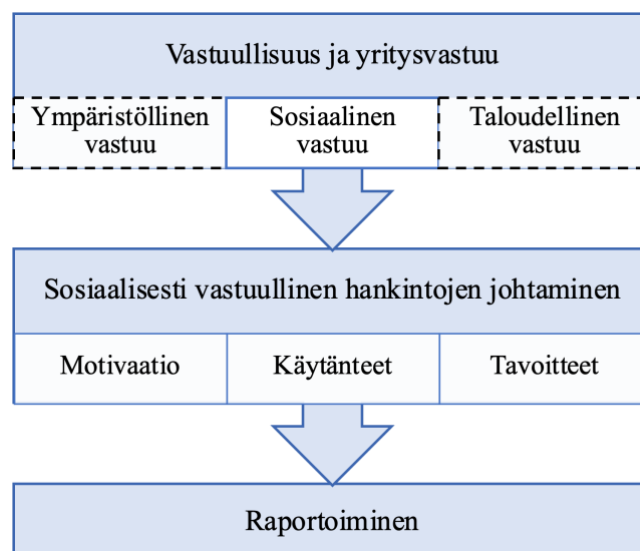
Tutkimus toteutetaan kvalitatiivisena tapaustutkimuksena, jossa tarkastellaan kolmen suomalaisen yrityksen sosiaalisen vastuun huomioimista ja raportointia vastuullisen hankintatoimen näkökulmasta. Aineistona tutkimuksessa käytetään tarkasteltavien yritysten vastuullisuusraportteja ja vuosikertomuksia vuodelta 2022 sekä muita yritysten julkaisemia aineistoja. Aineiston analyysimenetelmänä toimii sisällönanalyysi, mutta tutkimusmenetelmiin perehdytään tarkemmin kappaleessa 4.

Tutkimus on rajattu käsittelemään kolmen suomalaisen yrityksen sosiaalisen vastuun raportointia hankintojen johtamisen näkökulmasta. Tutkimukseen valitut yritykset ovat Oy Karl Fazer Ab, Tokmanni Group Oyj sekä Nokian Renkaat Oyj. Yhtiöt valittiin globaalien tilaus-toimitusketjujen omaavien suomalaisten suuryritysten joukosta. Yritykset toimivat eri toimialoilla, mikä voi lisätä eroavaisuuksia esimerkiksi raportointityylien sekä käytettyjen vastuullisuuskäytänteiden välillä.

Vastuullisuusraportoinnin osalta työ on rajattu sosiaalista vastuullisuutta käsitteleväksi, eli tutkimuksen empiriaosuudessa ei käsitellä ympäristövastuun tai taloudellisen vastuun raportointia. Rajaus tehtiin, jotta tutkielmassa on mahdollisuus tarkemmin perehtyä yhteen vastuullisuuden osa-alueeseen sekä sen raportoimiseen.

1.3 Teoreettinen viitekehys

Tutkimuksen teoreettinen viitekehys on havainnollistettu kuvassa 1. Viitekehys perustuu hankintatoimen vastuullisuuden käsitteeseen sekä Elkingtonin (1997) esittämään yritysvastuun Triple Bottom Line -teoriaan. Sosiaalisen, taloudellisen sekä ympäristöllisen vastuun vastuulliset käytänteet ja niiden toteuttaminen yrityksessä muodostavat vastuullisen hankintatoimen. Hankintatoimen osalta erityisesti ulkoiset vastuullisen varmentamisen käytänteet vaikuttavat vastuullisen hankintatoimen sekä sen johtamisen syntyyn.

Kuva 1. Tutkielman teoreettinen viitekehys

Triple Bottom Line -teorian on alun perin kehittänyt John Elkington kuvaamaan vastuullisuuden kolmea osa-aluetta, jotka ovat sosiaalinen, taloudellinen sekä ympäristö (Elkington 1997, VII). Tämän jälkeen teoria on hyväksytty monien järjestöjen sekä virastojen toimesta (Wilson 2015, 432). Tutkielmassa keskitytään sosiaalisen vastuun

näkökulmaan ja käsitellään sen osalta vastuullisia hankintatoimen käytänteitä sekä motivaatiota ja tavoitteita liittyen vastuullisuuteen. Näiden ilmenemistä tarkastellaan yritysten vastuullisuusraporttien pohjalta.

1.4 Tutkielman rakenne

Tutkielma koostuu johdannosta, teoriaosuudesta, empiirisestä osuudesta sekä tutkielman tulosten analysoinnista. Lopussa tutkielman keskeiset havainnot tiivistetään yhteenvedoksi ja johtopäätöksiksi.

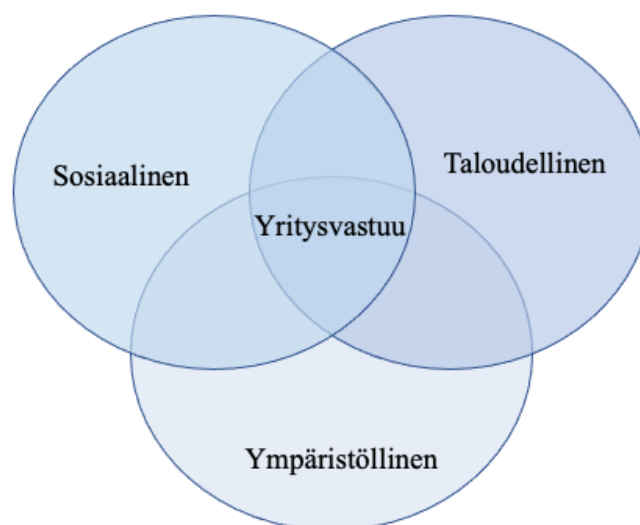
Ensimmäisessä kappaleessa eli johdannossa esitellään tutkimuksen aihe, tavoitteet, tutkimuskysymykset, tutkimusmenetelmä sekä tehdyt rajaukset. Johdannossa avataan myös tutkimuksen viitekehystä. Tutkielman toinen ja kolmas pääluke käsittelevät teoriaa, johon työn empiriaosuus pohjautuu. Teoriaosuudessa käsitellään hankintatoimen vastuullisuutta, sosiaalista vastuuta sekä vastuullisuusraportointia tarkemmin.

Teoriakappaleiden jälkeen siirrytään päälukuun neljä, josta alkaa työn empiriaosuus. Empiirinen osuus alkaa valitun tutkimus- sekä aineistonkeruumenetelmän ja valittujen kohdeyritysten esittelystä sekä itse tutkimuksen tekemisestä. Tämän jälkeen keskitytään työn tulosten raportointiin. Lopuksi tutkielmassa käsitellään tutkimuksen tuloksien pohjalta tehtyjä johtopäätöksiä sekä käydään läpi tutkimukseen liittyviä rajoituksia ja mahdollisia jatkotutkimusaiheita.

2 Yritysvastuu

Yritysvastuu tarkoittaa yrityksen sosiaalisen, ympäristöllisen ja eettisen vastuun sisällyttämistä yrityksen prosesseihin, toimintaan ja liiketoimintastrategiaan yhteistyössä oleellisten sidosryhmien kanssa (Rasche, Morsing & Moon 2017, 6). Myös Elkington (1997, 71) kuvaa yritystoiminnassa esiin nousevien ongelmien herättävän taloudellisten sekä ympäristöllisten kysymysten lisäksi myös sosiaalisia, eettisiä sekä poliittisia kysymyksiä. Nämä kysymykset vaikuttavat oleellisesti yrityksen sisäisiin sekä ulkoisiin sidosryhmiin. Yritysvastuussa on siis kyse yrityksen sekä yhteiskunnan välisestä vuorovaikutuksesta, sillä yrityksen toiminta vaikuttaa sitä ympäröivään yhteiskuntaan sekä ympäristöön, ja vastavuoroisesti myös nämä vaikuttavat yrityksen toimintaan (Niskala ym. 2019).

Yritysvastuuta tarkastellaan usein kestäväen kehityksen määritelmästä tutulla kolmiosaisella jaottelulla, jossa vastuu jaetaan sosiaaliseen, taloudelliseen sekä ympäristölliseen osa-alueeseen (Harmaala & Jallinoja 2012, 18). Myös Gimenez, Sierra ja Rodon (2012, 149) kuvaavat kestävyuden termin yhdistävän sosiaalisen, ympäristöllisen sekä taloudellisen vastuun. John Elkington kehitti Triple Bottom Line -teorian kuvaamaan tätä kolmiosaista jaottelua, jonka tarkoituksena on huomioida yritystoiminnassa nämä kolme vastuullisuuden osa-alueita (Elkington 1997). Tätä kolmiosaisista jaottelua kuvataan kuvassa 2.

Kuva 2. Triple Bottom Line -malli (Elkington 1997)

Triple Bottom Line -ajattelu perustuu siis kestävän kehityksen käsitteeseen, jossa päämääränä on turvata nykyisille sekä tuleville sukupolville yhtäläiset mahdollisuudet hyvään elämään, ja siihen kuuluvat vahvasti sukupolvien välinen sekä sisäinen tasa-arvo, mutta myös ympäristönsuojelu. Kestävyyden käsitteen määrittelyyn vaikutti ymmärrys nykyisten kehitysmallien kestävämmyydestä sekä negatiivisista vaikutuksista liittyen ympäristön vaarantamiseen sekä merkittäviin sukupolvien sisäisiin ja välisiin eroihin, jotka eivät olleet eettisiä, kestäviä tai kestävyystavoitteiden mukaisia. (Hammer & Pivo 2017.)

Kestävän kehityksen määrittelyyn on kuitenkin useita eri tapoja ja Lozano (2008, 1838) jakaa ne viiteen eri luokkaan. Yksi näistä on integroiva näkökulma, jossa oleellista on taloudellisten, sosiaalisten sekä ekologisten näkökulmien yhdistäminen ja niiden välisten suhteiden tarkastelu (Lozano 2008, 1838–1839; Dalal-Clayton & Bass 2002, 11–13). Triple Bottom Line -teorian voidaan katsoa kuuluvaksi tähän luokkaan. Vaikka integroivat mallit kuvaavat kestävästä kehityksestä jo laajasti, puuttuvat niistä esimerkiksi jatkuvuuden ja lyhyen sekä pitkän aikavälin käsittely (Lozano 2008, 1839). Triple Bottom Line kuitenkin ohjaa johtajia tunnistamaan ja tekemään toimintoja parantaakseen suorituskykyä näillä kaikilla kolmella osa-alueella (Meixell & Luoma 2015, 70).

2.1 Sosiaalinen vastuu

Yrityksen sosiaaliseen vastuullisuuteen käsitetään kuuluvaksi muun muassa henkilöstön hyvinvointi ja osaaminen, ihmisoikeuksien kunnioittaminen, hyvien toimintatapojen noudattaminen sekä tuotevastuu- ja kuluttajansuojakysymysten huomioiminen. Sosiaalinen vastuu voidaan jaotella suoraan eli välittömään sekä epäsuoraan eli välilliseen vastuuseen. Suoraa vastuuta on esimerkiksi omasta henkilöstöstä huolehtiminen ja epäsuoraa on toimittajien työolosuhteista huolehtiminen. (Niskala ym. 2019.)

Sosiaalisen vastuun voidaan katsoa ulottuvan niin yrityksen henkilöstöön ja yhteistyökumppaneihin kuten toimittajiin, mutta myös ympäröivään yhteiskuntaan sekä tuotteisiin (Harmaala & Jallinoja 2012, 20). Keskiössä on siis sisäiset, mutta myös ulkoiset yhteisöt (Pullman, Maloni & Carter 2009, 41). Sosiaalisen vastuun oletukset vaihtelevat kuitenkin maiden välillä ja globaalisti toimiva yritys voi kohdata hyvinkin erilaisia odotuksia

ja lainsäädännön velvoitteita eri maissa. Hyvinvointivaltioissa monet velvollisuudet on säädetty lailla ja yritysten toimintaa tarkastellaan hyvinkin tarkasti, kun taas kehittyvissä maissa monet velvollisuudet ovatkin vapaaehtoisia. Kehittyvissä maissa toimivien yritysten tulisikin kiinnittää huomiota erityisesti työolojen kehittämiseen ja peruspalkkatason määrittämiseen. (Harmaala & Jallinoja 2012, 20.)

Sosiaalisen vastuun osa-alueiden noudattamiseksi yritysten tulisi muun muassa tarjota kaikille tasapuolisia mahdollisuuksia, kannustaa ja tukea monimuotoisuutta, edistää vuorovaikutusta sekä varmistaa elämänlaatua (Gimenez ym. 2012, 150). Tulosindikaattoreiksi on kehitetty muun muassa ihmisoikeuksiin sekä palkkoihin ja työolosuhteisiin liittyviä indikaattoreita (Elkington 1997, 88). Esimerkkinä Elkington mainitsee Inhimillisen kehityksen indeksin (Human Development Indicator eli HDI), joka on yhteenvedo ihmisen kehityksen keskeisistä ulottuvuuksista (Elkington 1997, 93; UNDP 2023).

2.2 Ympäristövastuu

Ympäristövastuulla tarkoitetaan yrityksen pyrkimystä harjoittaa yritystoimintaansa ympäristön kannalta parhaalla ja kestävimällä mahdollisella tavalla. Yrityksellä on välitön vastuu sen toiminnan aiheuttamista ympäristövaikutuksista, mutta toimintojen ulkoistaminen on lisännyt yritysten välillistä vastuuta. (Harmaala & Jallinoja 2012, 22.) Esimerkiksi toimittajien osalta palveluita ostava yritys on myös välillisessä vastuussa toimittajien ympäristövastuusta.

Yrityksen ympäristövastuuseen voidaan katsoa kuuluvaksi esimerkiksi vesien ja maaperän suojeleminen, kasvihuonekaasujen vähentäminen, tehokas luonnonvarojen käyttö sekä jätemäärän vähentäminen. Jotta yritys määritellään ekologisesti vastuulliseksi, tulisi yrityksen olla selvillä omista ympäristövastuistaan, tuntea ympäristölainsäädäntöä ja toimia sen mukaisesti sekä pyrkiä kehittämään toimintaansa jatkuvasti. (Harmaala & Jallinoja 2012, 22.) Tehdastasolla usein keskiössä on energian sekä muiden resurssien käyttö sekä yrityksen toiminnan ympäristöön jättämä jälki (Gimenez ym. 2012, 150).

Erilaisia keinoja ja ohjelmia ympäristövastuun toteuttamiseen sekä seuraamiseen on useita. Ympäristönäkökohdat tulisi kuitenkin integroida osaksi yritystoimintaa kaikilla eri osa-

alueilla, kuten suunnittelun, valmistuksen ja jakelun tasoilla (O'Brien 1999, 3), ja kirjallisuudesta löytyykin monia tutkimuksia liittyen erilaisten ohjelmien, kuten kierrätyskeinojen, vaikutuksesta ympäristövastuun tasoon (Gimenez ym. 2012, 150).

2.3 Taloudellinen vastuu

Taloudellisen vastuun osalta on tarkasteltu usein yrityksen kannattavuutta ja kilpailukykyä sekä sitä, miten yritystoiminnan tuottama taloudellinen lisäarvo jakautuu yrityksen sekä sen sidosryhmien kesken. Sidosryhmille tuotettua taloudellista arvoa ovat esimerkiksi työntekijöiden palkat sekä verojen maksu. Nämä vaikutukset ovat välittömiä, kun taas välillisiä taloudelliseen vastuuseen vaikuttavia tekijöitä ovat muun muassa innovaatioiden sekä sijoituspäätösten laajempi taloudellinen vaikutus. (Niskala ym. 2019.)

Nykyään taloudellinen vastuu nähdään kuitenkin yhä useammin yritysvastuun toteutumisen näkökulmasta ja tarkastelussa ovat ilmastonmuutosta ja kestäväää kehitystä käsittelevät kysymykset ja näiden vaikutukset esimerkiksi yrityksen kannattavuuteen. (Niskala ym. 2019.) Taloudellisen vastuun toimintatapoja voidaan määritellä erilaisilla periaatteilla, kuten riskienhallinnalla, sijoitussuunnitelmilla, hinnoittelu- ja ostopolitiikalla sekä hallintoperiaatteilla (Harmaala & Jallinoja 2012, 19–20).

Yritysvastuu sisältää myös oletuksen, että yritys olisi kannattava ja toimintakykyinen pitkällä aikavälillä. Tällöin joudutaan tekemään päätöksiä muun muassa siitä, pyritäänkö saamaan hyvää tulosta lyhyellä aikavälillä vai panostetaanko esimerkiksi ympäristöä koskeviin hankkeisiin, jotka tuottaisivat tuottoa myöhemmin. Yritysvastuun toteutumisen kannalta taloudellisen hyvinvoinnin luonti ympäröivään yhteiskuntaan on oleellista, minkä vuoksi kestäviin hankkeisiin tulisi panostaa. (Harmaala & Jallinoja 2012, 18–19.) Yrityksen tulee kuitenkin löytää selkeä tasapaino kestävyuden sekä hyvän tuloksen välillä, sillä liiallinen investointi ei ole myöskään kannattavaa. Gimenez ym. (2012, 150) mukaan Triple Bottom Line -teorian ajatuksena kuitenkin on, että sosiaalisesti sekä ympäristöllisesti vastuullisella toiminnalla voidaan saavuttaa myös taloudellista hyötyä.

3 Sosiaalinen vastuu ja sen raportoiminen osana hankintatoimea

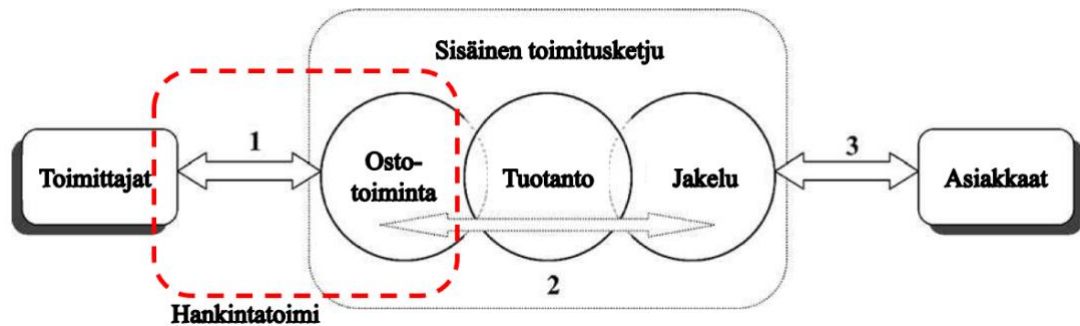
Sidosryhmät, kuten kuluttajat, arvostavat nykyään yhä enenevässä määrin tuotteiden sekä palveluiden vastuullisuutta ja vaativat yrityksiä ottamaan kantaa vastuullisuuskysymyksiin sekä raportoimaan toimistaan läpinäkyvästi. Tämä kannustaa myös yrityksiä esimerkiksi vastuullisuusraporttien laadintaan ja raportointi onkin lisääntynyt viime vuosina merkittävästi.

Toimitusketjun hallinta (Supply Chain Management eli SCM) voidaan nähdä eri tasoilla toimivia ihmisiä, resursseja sekä toimintoja integroivana liiketoimintafilosofiana. Toimitusketjun hallinta koostuu siis yritysten sisäisistä ja välisistä suhteista valmistajilta tai toimittajilta asiakkaille. (Svensson 2007, 263.) Se on tärkeä osa markkinoilla menestymistä, mutta oleellinen osa myös vastuullisen toiminnan huomioimista toimitusketjun eri osissa. Toimitusketjujen hallinnan avulla esimerkiksi ympäristö- ja sosiaaliset näkökulmat ja käytännöt on mahdollista huomioida kestävä kehityksen tavoitteiden noudattamiseksi. (Ashby, Leat & Hudson-Smith 2012, 497.) Vastuulliselle toimitusketjun hallinnalle on kehitetty erillinen määritelmä.

Vastuullinen toimitusketjun hallinta (Sustainable Supply Chain Management eli SSCM) vaatii puolestaan laajempaa lähestymistapaa verrattuna pelkkään toimitusketjun hallintaan, sillä siinä tulisi korostaa yritystoiminnan ekologisia, taloudellisia ja sosiaalisia näkökulmia vielä enemmän (Svensson 2007, 263). Seuring ja Müller (2008, 1700) määrittelevät vastuullisen toimitusketjun hallinnan materiaali-, tieto- ja pääomavirtojen hallinnaksi sekä yritysten välisen yhteistyöksi toimitusketjussa siten, että huomioidaan samalla kestävä kehityksen kolme ulottuvuutta sekä sidosryhmien vaatimukset.

Hankinnat ja hankintojen johtaminen ovat osa yritysten sisäisiä toimitusketjuja ja ne sijoittuvat näiden sisäisten toimitusketjujen alkupäähän. Hankinta on yrityksen ulkoisten resurssien hallintaa siten, että turvataan kaikkien tuotteiden ja palveluiden saatavuus parhaimmalla mahdollisella tavalla ja se jaetaan usein strategiseen sekä operatiiviseen hankintaan. Operatiivinen hankinta on itse ostotoimintaa, kun taas strateginen hankinta keskittyy tavoitteisiin sekä toimenpiteisiin eli on niin sanottua hankintojen johtamista. (Nieminen 2016.) Kuvassa 3 havainnollistetaan tutkielman kannalta oleellista toimitusketjun jäsentelyä Chen ja Paulraj (2004, 120) esittämän mallin avulla. Kuvasta voidaan havaita

keskittymisen olevan sisäisen toimitusketjun alkupäässä hankintatoimen osa-alueissa. Hankinnat ovat merkittävä osa yrityksen liiketoimintaa, jonka takia on tärkeää kiinnittää huomiota niiden vastuullisuuteen.

Kuva 3. Hankintatoimi osana yrityksen toimitusketjua (mukaihen Chen & Paulraj 2004, 120)

Hankintojen johtamiseksi kutsutaan käytänteitä, joilla pyritään tiiviimpään yhteistyöhön muutamien valittujen toimittajien kanssa luomalla pitkäaikaisia suhteita, koordinoimalla paremmin sekä kehittämällä tiedonjakoa (Chen & Paulraj 2004, 121–122). Vastuullinen hankintojen johtaminen (Sustainable Supply Management, SSM) puolestaan sisällyttää ympäristöllisen, sosiaalisen sekä taloudellisen näkökulman hankintojen valintaan, arviointiin ja hallintaan. Siinä tunnistetaan ja sisällytetään toimittajien valintaan sekä arviointiin laajemmat arvonäkökohdat. (Giunipero, Hooker & Denslow 2012, 260.) Sosiaalisen vastuullisuuden näkökulman tarkastelussa osana hankintatoimeaa keskitytään oleellisesti sosiaalisiin arvonäkökohtiin sekä sosiaalisiin vastuullisuuden käytänteisiin.

Tutkimuksissa ja myös käytännössä sosiaalisesti vastuulliset hankintakäytännöt keskittyvät toimitusketjun ihmisiin ja käsittelyssä ovat esimerkiksi ihmisoikeuskysymykset sekä työolosuhteet (Marshall ym. 2019, 1084). Erilaisia käytänteitä sosiaalisesti vastuullisen hankintatoimen varmentamiseen on kuitenkin monia. Useat yritykset hyödyntävät esimerkiksi Code of Conducteja eli toimintaohjeita, jotka koostuvat esimerkiksi periaatteista, ohjeista sekä standardeista, ja joiden tarkoituksena on määritellä yrityksen toimintaan liittyvät säännöt ja parantaa suorituskykyä (Pedersen & Andersen 2006, 229).

3.1 Vastuullisuuden toteuttaminen sekä motiivit

Motiiveja vastuullisuuden toteuttamiselle voi olla useita ja ne voivat olla organisaation sisäisiä tai ulkoisia tekijöitä. Ulkoisia tekijöitä ovat esimerkiksi lainsäädäntö tai asiakkaiden vaatimukset, kun taas sisäisiä tekijöitä ovat esimerkiksi työntekijöiden tai organisaation johdon asettamat vaatimukset. Motivaatio vastuullisiin toimiin ja yrityksen, tai sen osan, kehittämiseen olisi hyvä tulla yrityksen sisältä, sillä sen avulla voidaan usein välttyä esimerkiksi viherpesulta ja valheelliselta tiedolta. Avoimuuden lisääntyminen ja tiedon nopeampi kulku ovat lisänneet tietoisuutta yritysten toimista niin asiakkaiden kuin toimittajien suhteen (Meixell & Luoma 2015, 69), ja tämä on osakseen myös vienyt yritysvastuuta ja sen huomioimista eteenpäin.

Giunipero ym. (2012, 260–262) määrittelevät vastuullisuuden toteuttamiselle kuusi ajuria. Näitä ovat ylimmän johdon osallistuminen, julkisen vallan sääntely, taloudelliset hyödyt, kilpailuedut, sertifikaatit sekä asiakkaiden vaatimukset (Giunipero ym. 2012, 260–262). Näistä sidosryhmiä käsitteleviksi voidaan luokitella asiakkaiden vaatimukset, ylimmän johdon osallistuminen sekä julkisen vallan säännökset. Myös esimerkiksi Bansal ja Roth (2000, 718) tuovat esille neljä vastuullisuuden ajuria ja ne ovat lainsäädäntö, sidosryhmäpaineet, taloudelliset mahdollisuudet sekä eettiset motiivit.

Seuring ja Müller (2008, 1703) havaitsivat myös tutkimuksissaan lainsäädännön, sidosryhmien vaatimuksien sekä kilpailuedun merkityksen vastuullisuuden toteuttamisessa osana toimitusketjujen johtamista, kun taas maineen menetystä ei koettu merkittävänä kannustimena. Usein kuitenkin sidosryhmien vaatimuksien huomioimatta jättäminen voi johtaa maineen menetykseen.

Sidosryhmillä on ollut keskeinen rooli yritysten reagoinnin kasvattamisella liittyen varsinkin ekologisuuteen (Giunipero ym. 2012, 262), mutta myös muihin vastuullisuuden osa-alueisiin. Tietoisuuden lisääntyessä sidosryhmillä on yhä korkeampia vaatimuksia yrityksille ja se lisää yritysten paineita käsitellä ympäristöllisiä sekä sosiaalisia ongelmia taloudellisten etujen tuottamisen lisäksi (Meixell & Luoma 2015, 69). Eri sidosryhmien on kuitenkin havaittu vaikuttavan toimitusketjujen vastuullisuuteen eri tavoin. Esimerkiksi työntekijät huomioidaan sosiaalisen vastuullisuuden kysymyksissä merkittävinä sidosryhminä, kun taas ekologisen vastuullisuuden osalta ulkoiset sidosryhmät ovat usein merkittävämmässä asemassa. (Meixell & Luoma 2015, 77; 81–82).

3.2 Sosiaaliset vastuullisuuskäytänteet

Vastuullisuuskäytänteillä voidaan varmistaa toimitusketjujen tai tarkemmin hankintatoimen vastuullisuutta. Vastuullisen hankintojen johtamisen käytännöt muovaavat sitä, miten yritys huomioi vastuullisuuden osana ostotoimintaa ja hankintojen johtamista (Kähkönen, Lintukangas & Hallikas 2018, 518). Yritysten erilaiset vastuullisuuskäytänteet liittyvät toimitusketjujen kestävyuden hallintaan, toteuttamiseen sekä varmistamiseen ja näitä kestävyyskäytänteitä pyritäänkin noudattamaan edellä avattujen ajurien sekä motivaatioiden takia (Kähkönen ym. 2018, 520). Sosiaalisesti vastuullisia hankintatoimen käytänteitä on useita ja ne voidaan myös jakaa erilaisiin luokkiin.

Vastuullisia käytänteitä voidaan jaotella eri tavoilla riippuen valitusta näkökulmasta. Yksi tapa jaotella sosiaalisesti vastuullisia käytänteitä on Marshall, McCarthy, Heavey ja McGarth (2015a, 674) esittelemä jako perustason sekä korkeamman tason käytänteisiin. Perustason käytänteisiin voidaan katsoa kuuluvaksi sosiaalisesti vastuullisen toiminnan seuraaminen ja valvonta sekä hallinnointijärjestelmät. Korkeamman tason käytänteet taas keskittyvät tuotteiden ja prosessien innovointiin sekä yrityksen ja sen toimitusketjun strategisen suunnan suunnitteluun. (Marshall ym. 2015a, 674; Marshall ym. 2019, 1084–1085.)

Toinen tapa on jakaa käytänteet sisäisiin sekä ulkoisiin. Sisäiset käytänteet käsittelevät yrityksen sisäisiä toimia, kun taas ulkoiset keskittyvät organisaation välisiin toimiin. Sisäisiä käytänteitä ovat esimerkiksi yrityksen omat sertifikaatit, elinkaarianalyysit, vastuullisuuden raportoiminen sekä ympäristöasioiden hallintajärjestelmät. Näillä pyritään vähentämään organisaation suoria sosiaalisia sekä ympäristöllisiä vaikutuksia. Ulkoiset käytänteet puolestaan keskittyvät järjestelmiin, joiden avulla arvioidaan ja parannetaan toimittajien ympäristöllistä sekä sosiaalista suorituskykyä. Näistä esimerkkejä ovat toimittajille suunnatut toimintaohjeet, auditoinnit sekä yhteistyö yritysten välillä. (Gualandris, Golini & Kalchschmidt 2014, 260.)

Jako voidaan tehdä myös ympäristöön liittyvien käytänteiden sekä sosiaalisten käytänteiden välillä. Sosiaaliset käytänteet kuvaavat ostavan yrityksen pyrkimyksiä lisätä sosiaalista vastuullisuutta omassa toiminnassaan sekä myös toimittajien toiminnassa. Käytänteitä on kuitenkin useita ja niiden toteuttaminen on riippuvaista itse yrityksestä, sen arvoista, toimialasta, hankintojen ominaisuuksista sekä toimittajista (Hallikas, Lintukangas &

Kähkönen 2020, 2). Kirjallisuudesta sekä yritysten käytännöstä on myös havaittavissa laajasti hyödynnettyjä ja parhaimmiksi koettuja käytänteitä. Suurin osa eniten käytetyistä vastuullisuuskäytännöistä voidaan luokitella perustason käytännöiksi. Alla olevassa taulukossa 1. on luokiteltu kirjallisuudessa eniten esiintyviä sosiaalisen vastuullisuuden varmentamisen käytänteitä.

Taulukko 1. Yritysten sosiaaliset vastuullisuuskäytännöt vastuullisessa hankintatoimessa

Sosiaaliset vastuullisuuskäytännöt		
Yhteistyö	Seuranta ja valvonta	Kriteerit
<ul style="list-style-type: none"> - Koulutukset - Keskustelut 	<ul style="list-style-type: none"> - Monitorointi - Auditointi 	<ul style="list-style-type: none"> - Sertifiointit - Code of Conducts - Standardit

Käytänteiden osalta merkittävää huomioita ovat saaneet esimerkiksi tiivis yhteistyö ja sen kehitys niin asiakkaiden kuin toimittajien kanssa. Tämän lisäksi myös sertifiointi on koettu toimitusketjun kannalta tärkeäksi kestävä kehityksen kannalta. Sertifiointin on havaittu kirjallisuudessa olevan yksi niistä harvoista käytännöistä, jotka käsittelevät sosiaalisia kysymyksiä. (Pagell & Wu 2009, 39.) Esimerkiksi ISO 26000 ja SA8000 ovat kolmannen osapuolen sertifikaatteja, joita on kehitetty sosiaalisen vastuullisuuden turvaamiseksi (Miemczyk & Luzzini 2019, 241; Marshall, McCarthy, McGrath & Claudy 2015b, 437).

Sosiaalisen kestävyden saavuttamiseksi toimitusketjuissa yritykset valitsevat toimittajia, jotka hyödyntävät vastuullisuuskriteereitä, kuten esimerkiksi näitä sertifikaatteja, tai muita sääntöjä ja rajoituksia, kuten turvallisuustavoitteita (Miemczyk & Luzzini 2019, 241). Laaja sertifikaattien vaatiminen on koettu toimitusketjun kannalta tärkeäksi kestävä kehityksen huomioimisessa (Pagell & Wu 2009, 39), jonka takia yritykset hyödyntävät niitä. Sertifikaattien lisäksi yleisesti hyödynnettyjä sosiaalisia vastuullisuuskäytännöitä ovat jo aiemmin mainitut Code of Conductit eli toimintaohjeet, joiden avulla voidaan säädellä esimerkiksi toimittajien toimintaan liittyviä sääntöjä.

Vastuullisuuskriteerien lisäksi sosiaalisesti vastuullisia käytänteitä ovat toimittajien ja yhteistyökumppanien toiminnan valvominen, seuranta ja toimittajien sekä yrityksen välisen yhteistyön kehitys (Marshall ym. 2015b, 437). Yhteistyö toimitusketjun eri osien ja yritysten

kanssa on tehokas keino toimitusketjujen vastuullisuuden ylläpitämisessä ja sen avulla voidaan toteuttaa myös riskienhallintaa (Multaharju, Lintukangas, Hallikas & Kähkönen 2017, 1355). Toimittajien kanssa tiiviiseen yhteistyöhön pyrkimistä ja sen kehitystä voidaan kutsua toimittajasuhdehallinnaksi (Supplier Relationship Management eli SRM). Se voidaan määritellä prosessiksi, jossa pyritään luomaan, kehittämään, vakauttamaan sekä hajottamaan toimittajasuhteita ja arvioimaan uusia mahdollisia toimittajia (Moeller, Fassnacht & Klose 2006, 73).

Toimittajien seuranta ja valvominen toimii myös yrityksen yhtenä riskienhallintakeinona. Yritykset voivat hallita toimitusketjun eettisiä kysymyksiä seurantastrategioilla, joiden avulla voidaan esimerkiksi arvioida toimittajien eettistä suorituskkyä suhteessa ostajayrityksen tavoitteisiin ja vaatimuksiin. Yksi seurantastrategia on auditoinnit, joihin kuuluvat tyypillisesti arviointikyselyt sekä tarkastukset. (Gonzalez-Padron 2016, 22–23.) Tarkastuksia voidaan tehdä esimerkiksi suoraan toimittajien tehtaille. Toimittajia voidaan pyytää myös raportoimaan esimerkiksi raaka-aineistaan ja prosessiensa turvallisuudesta (Marshall ym. 2015b, 437).

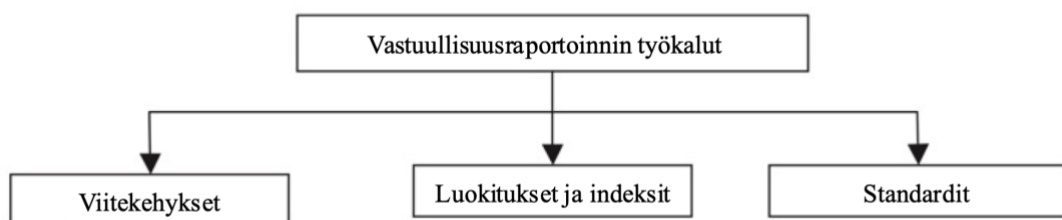
Monitorointi- eli valvontakäytännöillä pyritään arvioimaan todellista suorituskkyä joko yrityksen sisällä tai toimitusketjuun kuuluvien jäsenten välillä. Toimittajien osalta monitoroinnissa on usein kyse prosessien arvioimisesta tiettyjen ominaisuuksien osalta tai tuotosten mittaamisesta tiettyjen suorituskriteerien pohjalta. (Klassen & Vereecke 2012, 105.)

3.2.1 Vastuullisuusraportointi

Vastuullisuusraportointi on yksi yrityksen sisäisistä vastuullisen hankintatoimen käytänteistä. Sen avulla voidaan taata vastuullisuuden läpinäkyvyyttä, sillä se auttaa muun muassa sidosryhmille viestimisessä. Yritysten vastuullisuusraportit tarjoavat runsaasti informaatiota yritysten aikomuksista, strategioista ja toiminnasta sekä yritysten sosiaalisesta ja ympäristöllisestä vastuusta yritystasolla, mutta myös toimitusketjutasolla (Tate, Ellram & Kirchoff 2010, 20). Raportointi voi sisältää kuitenkin myös heikkouksia, sillä se ei esimerkiksi ole pakollista suurelle osalle yrityksistä, jolloin sen sisältämä tieto ei välttämättä ole aina totuudenmukaista.

Vastuullisuusraportoinnista säädetään kirjanpitolaissa ja kirjanpitolaki velvoittaa tällä hetkellä yleisen edun kannalta merkittäviä suuryhteisöjä, joiden työntekijämäärä on tilikauden aikana yli 500 henkilöä, sisällyttämään toimintakertomukseensa selvityksen myös muista kuin taloudellisista tiedoista. Selvityksessä tulee olla tiedot ympäristöasioista, sosiaalisista asioista sekä henkilöstöasioista, ihmisoikeuksien kunnioittamisesta sekä korruption ja lahjonnan torjumisesta. (Kirjanpitolaki 1336/1997, 3a 1–2 §.) Tällä hetkellä selvityksen antaminen koskee vakuutusyhtiöiden sekä pankkien lisäksi Helsingin pörssin päälistan yhtiöitä (Talouhallintoliitto 2023). Vastuullisuusraportoinnin vapaaehtoisuus muille kuin laissa määräytyille yhteisöille voi vaikuttaa raporttien laatuun sekä raportointiseikkoihin. Vapaaehtoisen raportoinnin tueksi on kuitenkin kehitetty erilaisia ohjeita ja säännöksiä.

Yritysten vastuullisuutta voidaan raportoida erilaisilla raportointityökaluilla, joita ovat viitekehykset, standardit, luokitukset sekä indeksit. Kuva 4 avaa tätä jaottelua. Viitekehykset viittaavat usein esimerkiksi periaatteisiin tai ohjeisiin, jotka on kehitetty avustamaan yrityksiä. Standardeilla on usein samanlainen tarkoitus, mutta ne ovat usein muodollisempia dokumentteja vaatimuksista ja erittelyistä. Indeksit sekä luokitukset ovat puolestaan kolmannen osapuolen arvioita yrityksen vastuullisesta suorituskyvystä. (Siew 2015, 181–182.)

Kuva 4. Yritysten vastuullisuusraportoinnin työkalut (mukailten Siew 2015, 181)

Yksi laajasti hyödynnetty raportointiviitekehys on Global Sustainability Standards Boardin julkaisema Global Reporting Initiative (GRI), joka koostuu 36 raportointistandardista (Niskala ym. 2019). GRI-standardit olivat ensimmäiset ohjeet, jotka mahdollistivat yritysten raportoinnin välisen vertailun sekä haastoivat myös negatiivisten käytänteiden raportointiin

selkeiden ohjeiden avulla (Ehnert, Parsa, Roper, Wagner & Muller-Camen 2016, 91). GRI-viitekehys käsittelee erilaisia aiheita, joita ovat esimerkiksi ihmisoikeudet, työolot sekä ympäristö.

Erityisesti yritysten sidosryhmät ovat hyvin kiinnostuneita vastuullisuusraporteista ja niiden sisällöstä. Esimerkiksi sijoittajat ja vakuutusenantajat hyödyntävät vastuullisuusraportteja kerätäkseen tietoa sosiaalisesti vastuullisista sijoituksista sekä mahdollisista riskeistä, kun taas sääntely- ja valvontakomiteat ovat kiinnostuneita turvallisuustiedoista työntekijöiden turvallisuuden varmentamiseksi (Tate ym. 2010, 21).

4 Tutkimuksen toteutus

Tässä osiossa käsitellään tarkemmin tutkimuksen toteutusta ja kohdeyrityksiä. Ensin keskitytään tutkimusmenetelmän käsittelyyn ja avataan siihen liittyviä keskeisiä käsitteitä, jonka jälkeen käsitellään tutkimusaineistoa sekä sen piirteitä. Lopuksi perehdytään vielä kohdeyrityksiin ja niiden toimintaympäristöihin sekä tutkitaan niiden osalta analyysiin vaikuttavia tekijöitä.

4.1 Tutkimusmenetelmä ja -aineisto

Kuten johdannossa tuotiin esille, toteutetaan tutkimus kvalitatiivisena eli laadullisena tapaustutkimuksena, jossa aineiston analyysimenetelmänä toimii sisällönanalyysi. Laadullisessa tutkimuksessa pyritään ymmärtämään tarkasteltavaa ilmiötä tutkimuksen kohteiden näkökulmasta ja tutkimuksessa ollaankin usein kiinnostuneita tutkimuksen kohteiden kokemuksista, ajatuksista sekä tutkimuksen kohteena olevalle asialle annetuista merkityksistä (Puusa, Juuti & Aaltio 2020). Tutkielmassa tarkastellaan kolmen suomalaisen yrityksen sosiaalisen vastuun huomioimista ja raportointia vastuullisen hankintatoimen näkökulmasta. Koska aineistona toimivat pääasiassa kohdeyritysten vastuullisuusraportit, on tarkastelussa kohdeyritysten näkökulma vastuullisuudesta ja sen toteuttamisesta, jolloin laadullinen tutkimus sopii tutkielmaan hyvin.

Tapaustutkimus on yksi yleisimpiä kvalitatiivisen tutkimuksen tiedonhankinnan strategioita (Metsämuuronen 2008, 16). Tapaustutkimuksessa tutkittava kohde on useimmiten tapahtumankulku tai ilmiö eli tarkastelussa on joko pieni joukko tapauksia tai vain yksi tapaus (Laine, Bamberg & Jokinen 2015, 9). Tutkimuksen voi siis muodostaa yhden tai useamman tapauksen varaan. Tapaustutkimuksen lähtökohtana on kuitenkin tutkimuksen kohteen perusteellinen kuvaus mahdollisimman monipuolisen aineiston avustuksella (Laine ym. 2015, 9).

Aineistonanalyysimenetelmänä käytettyä sisällönanalyysiä voidaan pitää perusanalyysimenetelmänä, jonka avulla on mahdollista tehdä monenlaista tutkimusta (Tuomi & Sarajärvi 2018). Kyseinen tutkimusmenetelmä tukee tutkielmaa ja sen tavoitteita, sillä aineistona toimivat vastuullisuusraportit sekä muut yritysten julkaisemat aineistot.

Sisällönanalyysillä on mahdollista tarkastella dokumentteja systemaattisesti sekä objektiivisesti ja se auttaa saamaan tutkittavasta ilmiöstä kuvauksen tiivistetyssä sekä yleisessä muodossa (Tuomi & Sarajärvi 2018).

Sisällönanalyysin voidaan katsoa koostuvan kolmesta vaiheesta, joita ovat aineiston pelkistäminen, ryhmittely sekä teoreettisten käsitteiden tai teemojen luominen. Pelkistämässä karsitaan epäolennainen tieto aineistosta, jonka jälkeen ryhmittelyssä ryhmitellään aineistoa eri luokiksi. Lopuksi luokista käsitteellistämisen yhteydessä muodostetaan teoreettisia käsitteitä. (Tuomi & Sarajärvi 2018.) Tutkielman sisällönanalyysi toteutettiin mukailemalla näitä vaiheita. Tutkimuksen tekemisen alussa pyrittiin saamaan kokonaiskuva yritysten raportoinnista silmäilemällä yritysten vuosikertomuksia, vastuullisuusraportteja sekä nettisivuja läpi. Tämän tarkoituksena oli kokonaiskuvan saamisen lisäksi löytää aineistosta kohdat, joihin analyysissä keskityttäisiin, ja kohdat, jotka karsittaisiin pois.

Seuraavaksi aineistosta poimittiin keskeisiä seikkoja vastuullisuusraportoinnista, sosiaalisesta vastuusta sekä näiden yhteydestä hankintojen vastuullisuuteen. Näiden avulla oli mahdollista toteuttaa luokittelua ja luokkien pohjalta keskityttiin teoreettisten käsitteiden muodostamiseen. Sisällönanalyysissä teemoittelu voi tapahtua monilla eri tavoilla ja teemat voivat esimerkiksi pohjautua aineiston keruuvaiheen teemoihin (Puusa ym. 2020). Tässä tutkimuksessa löydetty teemat ja käsitteet rakentuivat kirjallisuuskatsauksessa havaittujen teemojen pohjalta.

4.2 Kohdeyritykset

Tutkielman empiriaosuuteen on valittu tutkittavaksi kolme suomalaista eri toimialoilla toimivaa yritystä. Yhtiöiksi valikoituivat Oy Karl Fazer Ab, Tokmanni Group Oyj sekä Nokian Renkaat Oyj. Yhtiöt valittiin globaalien tilaus-toimitusketjujen omaavien suomalaisten suuryritysten joukosta ja tavoitteena oli valita myös mahdollisimman samansuuruisia yrityksiä, mikä mahdollistaa tulosten paremman vertailun.

Oy Karl Fazer Ab:n toiminta muodostuu kolmesta liiketoiminta-alueesta, joita ovat Fazer Leipomot, Fazer Makeiset sekä Fazer Lifestyle Foods. Fazer Leipomot toimivat leipomotuotteiden markkinoilla, Fazer Makeiset makeisten markkinoilla ja Fazer Lifestyle

Foods kasvipohjaisten tuotteiden markkinoilla. (Fazer 2023b.) Tutkielmassa tarkastellaan koko Fazer-konsernin hankintatoimen vastuullisuutta sekä sen raportointia. Yhtiö keskittyy kuluttajatuotteisiin sekä -liiketoimintaan Pohjoismaissa sekä Baltian maissa, mutta myös yli 40 muussa maassa (Fazer 2023b). Konsernin toiminnan liikevaihto tulee suurimmaksi osaksi Suomesta, mutta myös esimerkiksi Ruotsista, Virosta ja Latviasta. Vuonna 2022 konsernin liikevaihto kasvoi 13 prosenttia ja oli 1,12 miljardia euroa. Henkilöstöä oli samaisen vuoden lopussa 4875. (Fazer 2023e, 5–7.)

Fazerin liiketoiminnassa sosiaalisten vastuullisuusaiheiden osalta merkityksellistä on henkilöstön hyvinvoinnin ja turvallisuuden lisäksi erityisesti raaka-aineiden hankintaan liittyvät ongelmat, sillä elintarvikkeita valmistavana yhtiönä raaka-aineita hankitaan hyvinkin paljon Suomen ulkopuolelta. Fazerilla vastuullisen hankinnan painopiste on kaakaon hankinnassa, sillä kaakaonviljelyyn liittyy ympäristöongelmien lisäksi myös paljon sosiaalisia epäkohtia, kuten lapsityövoiman käyttöä ja ihmisoikeusrikkomuksia (Fazer 2023a). Myös muiden raaka-aineiden, kuten palmuöljyn, hankintaan yritys kiinnittää erityisesti huomiota (Fazer 2023e, 54). Vastuullinen hankinta tarkoittaaakin Fazerille ennen kaikkea sitä, että yritys kehittää jatkuvasti kaikkia tavarantoimittajia koskevia vaatimuksia ja samalla kiinnittää huomiota tiettyihin raaka-aineisiin, kuten kaakaoon, viljaan ja palmuöljyyn (Fazer 2023c).

Nokian Renkaat Oyj jakautuu kolmeen liiketoimintayksikköön, joita ovat Henkilöautorenkaat, Raskaat Renkaat sekä palveluihin ja huoltoon erikoistunut Vianor-ketju. Yhtiön tuotantolaitokset sijaitsevat Suomen lisäksi myös Yhdysvalloissa ja yrityksen päämarkkinat ovat Pohjoismaat, Pohjois-Amerikka sekä Keski-Eurooppa. Tuotteita on kuitenkin saatavilla noin 60 maassa. Vuonna 2022 konsernin liikevaihto kasvoi 3,6 prosenttia ja oli 1,78 miljardia euroa. Henkilöstöä oli vuoden 2022 lopussa 4542. (Nokian Renkaat 2023b, 3–4.)

Nokian Renkaiden osalta vastuullisuusongelmat liittyvät pääosin luonnonkumin hankintaan, jota pidetään rengasyhtiön toimitusketjun kriittisimpänä vaiheena. Luonnonkumi on eräs renkaiden perusraaka-aineista ja sen tuotanto on metsänviljelyä. Ongelmana on kumin jäljitettävyyden, sillä toimitusketju on fragmentoitunut eli pirstaloitunut pieniin osiin. (Nokian Renkaat 2023c.) Sosiaaliset ongelmat toimitusketjuissa ovat usein keskittyneet ulkomaalaisten työntekijöiden rekrytointiin ja työ sopimusten kieleen sekä sisältöön. Näissä tilanteissa työolosuhteet ovat heikot ja työntekijöille koituu merkittäviä kustannuksia.

(Nokian Renkaat 2023a.) Yritys pyrkiikin kiinnittämään sosiaalisen vastuun kannalta olennaisiin asioihin huomiota vastuullisella hankinnalla ja sen käytännöillä.

Tokmanni Group Oyj on Suomen suurin valtakunnallinen halpakauppa ja Tokmannilla on myymälöitä ympäri Suomea. Yhtiö toimii Suomen vähittäiskaupparakkeilla ja suurin osa myynnistä syntyy päivittäistavarakaupasta. Vuonna 2022 liikevaihto kasvoi 2,3 prosenttia ja oli 1,17 miljardia euroa. Vaikka yhtiö toimii Suomen markkinoilla, yltävät sen hankintaketjut Itä-Eurooppaan ja Aasiaan asti. Tokmannilla oli vuoden 2022 lopussa 4241 työntekijää. (Tokmanni 2023a, 3–9.)

Tokmannin ympäristövastuuseen sekä sosiaaliseen vastuuseen vaikuttavat merkittävimmin myydyt tuotteet ja niiden tuotanto sekä toimitusketjut. Tämän takia yritys pyrkii yhteistyöhön toimittajiensa kanssa yritysvastuun varmistamiseksi ja erityishuomio kiinnittyy riskimaihin. (Tokmanni 2023b, 47.) Vastuullinen hankinta tarkoittaa yritykselle ennen kaikkea sitä, että työntekijöiden perusoikeudet toteutuvat toimitusketjussa, mutta yritys keskittyy myös tehtaiden ja hankintaketjun ympäristövaikutusten vähentämiseen. (Tokmanni 2023c.) Koska hankintoja tehdään useista maista, ovat yrityksen toimitusketjut myös pirstaloituneet. Tokmanni (2023c) kertoo hankkivansa noin 70 % myymistään tuotteista Suomesta, mutta sen omien tuotemerkkien tuotteista yli 60 % hankitaan riskimaista. Yritys pyrkiikin keskittymään vastuullisen hankinnan kehityksessä ensisijaisesti omien tuotteidensa vastuullisuuteen (Tokmanni 2023c).

5 Sosiaalinen vastuu kohdeyritysten hankintatoimessa

Tässä kappaleessa keskitytään käsittelemään valittujen kohdeyritysten toimintaa ja raportointia sosiaalisesti vastuullisen hankintatoimen kautta. Keskiössä on sosiaalisen vastuun huomioiminen raporteissa sekä erilaiset vastuullisuuskäytänteet ja niiden käyttö osana vastuullisen hankintatoimen toteutusta. Aineistosta pyritään myös tunnistamaan valittujen yritysten välisiä eroavaisuuksia sekä samankaltaisuuksia. Käsittelyn tukena ovat aiemmin avatut tutkimuskysymykset, joihin pyritään löytämään vastauksia aineiston ja sen analyysin avulla.

5.1 Sosiaalisen vastuullisuuden huomiointi raporteissa

Fazer-konsernilla vastuullisuuden raportointi tapahtuu yrityksen julkaisemissa vuosikertomuksissa, mutta myös osana yrityksen internetsivuja. Vastuullisuuden voidaan havaita olevan iso osa yrityksen brändiä. Fazer kertoo vastuullisuustyön painopisteiden olevan ilmastossa ja kiertotaloudessa, vastuullisissa tuotteissa ja innovaatioissa, vastuullisessa hankinnassa sekä ihmisissä ja hyvinvoinnissa (Fazer 2023e, 11). Keskiössä ovat siis niin ympäristöllinen kuin sosiaalinenkin vastuullisuus. On kuitenkin huomattava, että eri liiketoimintamuotojen vastuullisuuden käsittelyssä sosiaalisen vastuun osa-alueita ei käsitelty lähes yhtään, vaan keskityttiin eniten esimerkiksi hävikin vähentämiseen ja hiilineutraaleihin teknologioihin (Fazer 2023e, 14–24).

Siewin (2015, 181) esittämien vastuullisuusraportoinnin työkalujen osalta Fazer hyödyntää sosiaalisen vastuun raportoinnissaan kaikkia kolmea eli viitekehyksiä, luokituksia ja indeksejä sekä standardeja. Luokitusten ja indeksien osalta kuitenkin keskitytään lähinnä toimittajien luokitukseen vastuullisuustyön tason perusteella eikä varsinaisia indeksejä huomioida. Viitekehyksistä Fazerilla on käytössä GRI-viitekehys ja sen sisältö sekä mittarit on valittu sidosryhmien palautteen ja olennaisuuskyselyn avulla (Fazer 2023e, 62). GRI-viitekehyksessä Fazer keskittyy sosiaalisen vastuun osalta kuuteen yläluokkaan. Suurin osa näistä keskittyy kuitenkin yrityksen omaan henkilöstöön eikä huomioi esimerkiksi toimittajia. (Fazer 2023e, 69.)

Huomioitavaa raportoinnin osalta on se, että vuosikertomuksessa raportoituja vastuullisuustietoja ei ole varmennettu. Yritys kuitenkin kertoo pyrkivänsä siihen vuoden 2023 aikana. (Fazer 2023e, 62.) Fazer on mukana YK:n Global Compact -aloitteessa (Fazer 2023e, 37), jonka seurauksena yritys kehittää toimintaansa Global Compactin periaatteiden sekä YK:n kestävän kehityksen tavoitteiden mukaisesti (UN Global Compact Network Finland 2023). Yrityksen raportointiperiaatteisiin kuuluvat myös erilaiset standardit, kuten kaakaostandardi, sekä sertifikaatit, kuten ISO 45001 ja RSPO (Fazer 2023e, 64). Standardeja ja sertifikaatteja käsitellään tarkemmin luvussa 5.2.

Fazer-konsernin eniten painotettuja kestävän kehityksen tavoitteita on kahdeksan kappaletta (Fazer 2023e, 32), joista kolme voidaan luokitella suoraan sosiaalista vastuuta käsitteleviksi. Näitä ovat tavoitteet kaksi, kolme ja viisi, eli nälänhätää, terveyttä ja hyvinvointia sekä sukupuolten välistä tasa-arvoa käsittelevät tavoitteet (United Nations 2023). Raportissa avataan myös vastuullisuustyön avainlukuja, mutta suurin osa näistä käsittelee ympäristövastuuta. Yksi näistä kuitenkin kuvaa osuutta toimittajista, jotka ovat allekirjoittaneet heille suunnatut vastuullisuusvaatimukset. (Fazer 2023e, 13.) Jos tarkastellaan raportin vastuullisuusosuutta yleisesti, voidaan havaita sosiaalisen vastuun tulevan esille paremmin raportin loppupuolella, kun käsittelyssä ovat vastuullisuustyön painopisteistä ihmiset sekä hyvinvointi. Myös vastuullinen hankinta huomioi sosiaalisen vastuun osuuden toimittajien toiminnan osalta. (Fazer 2023e, 50–61.)

Raportoinnissa asetetaan ja kuvataan selkeitä tavoitteita Fazerin sosiaalisen vastuun osalta. Näitä ovat esimerkiksi henkilöstön hyvinvoinnin kehittyminen mitattuna vuosittaisessa henkilöstötutkimuksessa sekä toimittajien allekirjoittamien vastuullisuusvaatimusten lisääntyminen toimittajien keskuudessa (Fazer 2023e, 34). Myös vastuullisuuden olennaisuusmatriisissa sosiaalisesti vastuulliset toimintatavat, kuten ihmisoikeudet, ruokaturva ja eettiset liiketoimintakäytännöt, sekä vastuullinen hankintatoimi on luokiteltu yrityksen ja sen sidosryhmien kannalta erittäin tärkeiksi (Fazer 2023e, 32).

Nokian Renkailla vastuullisuusraportointi keskittyy yrityksen internetsivuille sekä erilliseen raporttiin, kuten Fazerillakin, mutta raporttina toimii erillinen yritysraportti. Myös taloudellisesta katsauksesta löytyy erillinen selvitys muista kuin taloudellisista luvuista, mikä on kirjanpitolain mukainen, sillä yritys on julkinen osakeyhtiö toisin kuin Fazer. Nokian Renkaat kuvaa raportissaan yrityksen vastuullisuuden osa-alueiden koostuvan tuotteista ja tuotekehityksestä, ihmisistä, taloudesta, ympäristöstä sekä hankinnasta (Nokian

Renkaat 2023d, 9). Vastuullisuustyötä ohjaavat niin ympäristölliset, sosiaaliset kuin taloudelliset vastuullisuuskäytännöt. Yritys on määritellyt noudattavansa YK:n kestävän kehityksen tavoitteita ja niistä keskiössä on seitsemän tavoitetta (Nokian Renkaat 2023d, 9), joista kaksi käsittelee suoraan sosiaalista vastuuta. Näitä ovat tavoitteet kolme ja viisi, eli terveyttä ja hyvinvointia sekä sukupuolten tasa-arvoa käsittelevät tavoitteet (United Nations 2023).

Nokian Renkaat kuvaa vastuullisuustyön suoritustaan avainlukujen avulla osana raporttia. Ihmisiä käsitteleviä avainlukuja on kuitenkin vähemmän kuin ympäristöä ja ilmastoa käsitteleviä, mutta ympäristön osalta lukujen kerääminen voi olla usein helpompaa. Hankintatoimen ja sosiaalisen vastuun osalta raportoinnissa keskityttiin toimitusketjun toiminnan avaamiseen, luonnonkumin käsittelyyn sekä erilliseen osioon toimitusketjuista ja ihmisoikeuksista. Ihmiset-osion käsittelyssä keskiössä olivat yrityksen oma henkilöstö sekä heidän hyvinvointinsa ja turvallisuutensa. (Nokian Renkaat 2023d, 47–51.)

Nokian Renkaat käyttää vastuullisuusraportissaan Siewin (2015, 181) esittämien vastuullisuusraportoinnin työkalujen osalta viitekehyksiä, luokituksia ja indeksejä sekä paljon sertifikaatteja. Kaikki esitetyt keinot ovat siis käytössä. Fazerin lailla yritys hyödyntää GRI-viitekehystä, joka on myös muodostettu sidosryhmien arvioinnin perusteella (Nokian Renkaat 2023d, 45). GRI-viitekehukseen raportoitavaksi oli valittu sidosryhmien näkökulmasta olennaisia aiheita, jotka sosiaalisen vastuullisuuden osalta käsittelevät muun muassa työhyvinvointia sekä ihmisoikeuden edistämistä, mutta hankintatoimen tai toimittajien näkökulma huomioitiin suoraan vain yhdessä kohdassa (Nokian Renkaat 2023d, 45; 52–54).

Luokitusten osalta yritys hyödyntää toimittajien riskiluokituksia, joiden avulla voidaan suunnitella toimenpiteitä korkeariskisten toimittajien riskien vähennyksen edistämiseksi (Nokian Renkaat 2023d, 42). Luokituksia on muutoin käytössä sosiaalisen vastuun raportoinnissa vähemmän, sillä ympäristövastuun osalta raportoinnissa esimerkiksi luetellaan selkeästi riskit ja kuvataan niitä tarkemmin. Indeksien osalta Nokian Renkaat oli jälleen Dow Jones Sustainability Europe -indeksissä eli Euroopan vastuullisimpien pörssiyritysten listalla, ja on mukana myös OMX GES Sustainability Finland GI -indeksissä, joka tarjoaa sijoittajille mittariston vastuulliseen sijoittamiseen (Nokian Renkaat 2023d, 4; 11). Yritys hyödyntää myös Engagement-indeksiä, jossa globaalin

henkilöstökyselyn avulla seurataan muun muassa yhdenvertaisuuden sekä osallisuuden kehitystä (Nokian Renkaat 2023d, 26; 49).

Sertifikaatteja ja standardeja, kuten ISO 45001 ja turvallisuusstandardi, yritys käyttää apunaan vastuullisuuden varmentamisessa kaikilla vastuullisuuden osa-alueilla ja kokeekin standardien esimerkiksi ohjaavan vastuullisuustyötään (Nokian Renkaat 2023d, 9; 28). Myös Nokian Renkaat on sitoutunut Fazerin lailla YK:n Global Compact -hankkeeseen, jossa keskiössä ovat hankkeen periaatteiden sekä kestävän kehityksen tavoitteiden edistäminen (Nokian Renkaat 2023d, 4).

Nokian Renkaiden yritysraportissa kuvataan kaikkien osa-alueiden osalta menneen vuoden keskeisiä toimia, mutta keskitytään myös tavoitteiden kuvaamiseen. Toimitusketjun osalta tavoitteet keskittyvät ulkopuolisen toimijan tekemien auditointien määrään, luonnonkumin jäljitettävyytutkimukseen sekä uusiin vastuullisuuden tunnuslukuihin (Nokian Renkaat 2023d, 42). Erityisesti vastuullisuuden tunnuslukujen lisääminen on merkittävää, sillä se tuo vastuullisuuden mittaamiselle vaihtelevuutta ja antaa konkreettisia lukemia esimerkiksi hankintojen vastuullisuudesta. Yrityksen yritysraportti sisältää myös riippumattoman varmennusraportin, jossa ulkopuolinen taho on varmentanut raportin tunnusluvut (Nokian Renkaat 2023d, 55). Tämän perusteella tietoja voidaan pitää luotettavina.

Tokmanni Groupilla yritysraportista ja sen ulottuvuuksista raportoidaan yrityksen internetsivuilla sekä erillisessä vastuullisuusraportissa. Nokian Renkaiden tavoin Tokmannilta löytyy myös selvitys muista kuin taloudellisista tiedoista osana vuoden toimintakertomusta sekä tilinpäätöstä, sillä Tokmanni on myös julkinen osakeyhtiö. Yrityksen vastuullisuustyöllä on neljä teemaa, joita ovat liiketoiminnan eheys ja rehellisyys, tuotteet ja hankinnat, ihmiset sekä ympäristö (Tokmanni 2023b, 13). Vastuullisuuteen keskitytään siis sosiaalisesta sekä ympäristöllisestä näkökulmasta, mutta pyritään huomioimaan myös taloudellinen vastuu harjoittamalla rehellistä ja vastuullista liiketoimintaa.

Yrityksen liiketoiminta keskittyy myyntiin, jolloin tuotteiden sekä niiden toimitusketjun vastuullisuuden varmistaminen on yksi tärkeimmistä menestystekijöistä. Raportointia ja toimintaa ohjaavat YK:n kestävän kehityksen tavoitteet, YK:n kansainvälinen ihmisoikeuslaki, ILO:n työn perusperiaatteet ja -oikeudet sekä YK:n Global Compact -

aloite. YK:n kestävän kehityksen tavoitteista Tokmanni kokee toiminnassaan merkityksellisiksi yhdeksän eri päätavoitetta. (Tokmanni 2023b, 13; 21; 26–27.) Yhdeksästä tavoitteesta kaksi käsittelee suoraan sosiaalista vastuuta. Näitä ovat tavoitteet kolme ja viisi, eli terveyttä ja hyvinvointia sekä sukupuolten tasa-arvoa käsittelevät tavoitteet (United Nations 2023).

Vastuullisuusraportissa hyödynnetään Siewin (2015, 181) esittämien työkalujen osalta viitekehyksiä, luokituksia ja indeksejä sekä standardeja. Viitekehysten osalta Tokmannilla on käytössä GRI-viitekehys (Tokmanni 2023b, 71) samoin kuin Fazerilla ja Nokian Renkailla. GRI:n raportoinnissa sosiaalisen vastuun osalta käsittelyssä olivat aiheet liittyen työntekijöiden hyvinvointiin ja oikeuksiin sekä hankintatoimen osalta toimittajien ja toimintojen mahdollisiin ongelmatilanteisiin. Toimittajia käsiteltiin esimerkiksi indikaattoreissa, joissa keskiössä olivat merkittävät riskit liittyen lapsityövoimaan ja pakkotyövoimaan sekä uusien toimittajien seulontaan sosiaalisten kriteerien avulla. (Tokmanni 2023b, 84–90.) Raportin GRI-osiossa avattiin myös muutamia tunnuslukuja liittyen sosiaaliseen vastuullisuuteen ja näitä olivat esimerkiksi työntekijöiden ja ylemmän johdon monimuotoisuus sekä tehdyt sosiaalista vastuuta käsittelevät auditoinnit hankintamaata kohden (Tokmanni 2023b, 83). Auditointia käsittelevä tunnusluku kuvaa hyvin riskimaiden osalta tehtyjen auditointien validiutta.

Luokitusten ja indeksien osalta Tokmanni hyödyntää Maailmanpankin luokitusta riskimaiden luokittelusta, jossa suuren riskin työ- ja ihmisoikeuksien loukkauksiin omaavat maat määritellään riskimaiksi. Vastuullisen hankinnan eteen tehty työ ja sosiaalista vaatimustenmukaisuutta koskeva riskienhallinta keskittyvät erityisesti näihin maihin. Vastuullisuustyön ja -raportoinnin lisäksi myös suurin osa käytetyistä vastuullisuuskäytännöistä pyritään keskittämään riski maihin. (Tokmanni 2023b, 49.)

Standardien ja sertifikaattien osalta yritys hyödyntää erilaisia merkintöjä erityisesti tuotteiden, mutta myös toimittajien osalta varmistaakseen sosiaalista vastuullisuutta. Puupohjaisiin tuotteisiin keskittyvä FSC-sertifikaatti (Forest Stewardship Council) ja kierrätettyjen materiaalien varmistukseen keskittyvä GRS (Global Recycled Standard) ovat esimerkkejä Tokmannin hyödyntämistä sertifikaateista. Riskimaiden toimittajien osalta voidaan vaatia esimerkiksi amfori BSCI -, SA8000- tai 4-pillar SMETA auditointi -sertifikaatteja. (Tokmanni 2023b, 52; 49.)

Vastuullisuusraportissa huomioidaan kaikkien neljän merkittävän vastuullisuuden osa-alueen osalta vuoden aikana saavutetut tavoitteet sekä kohdatut haasteet, joiden lisäksi avataan tavoitteita seuraavalle vuodelle. Vastuullisen hankinnan ja tuotteiden osalta tavoitteena on ensi vuoden aikana muun muassa kehittää toimittajien ja sopimuksien hallintaprosessia, kasvattaa omien tehtaiden auditointimäärää edellisvuodesta sekä jatkaa tehdaskohtaisten ihmisoikeusarviointien tekoa (Tokmanni 2023b, 48). Myös Tokmannin yritys vastuuraportin tunnuslukujen osalta on tehty varmennus ulkopuolisen toimijan toimesta, mutta varmennus kattaa vain kasvihuonekaasupäästöjä koskevat tiedot (Tokmanni 2023b, 91). Sosiaalisen vastuun lukujen osalta varmennusta ei siis ole raportin mukaan tehty. Muutoin Tokmannin yritys vastuuraportissa eri vastuullisuusosiot vaikuttavat olevan hyvin tasaisesti edustettuina ja esimerkiksi GRI-viitekehyksessä sosiaalinen vastuu tulee esille lähes yhtä paljon kuin ympäristöllinen.

5.2 Käytetyt sosiaaliset vastuullisuuskäytänteet

Fazerin raportoinnista on havaittavissa monia erilaisia niin sisäisiä kuin ulkoisiakin sosiaalisia vastuullisuuskäytänteitä osana hankintatoimea sekä muuta toimitusketjua. Yritys pitää erittäin tärkeänä työntekijöidensä turvallisuutta sekä hyvinvointia ja tarjoaa työntekijöille ja esihenkilöille verkkokoulutuksia sekä ottaa käyttöön uusia kehitysohjelmia osaamisen ja työympäristön kehittämiseksi. Työntekijöiden hyvinvoinnin tarkasteluun on kehitetty myös erilaisia mittareita, kuten työtaturmien tarkastelu. Näiden lisäksi yrityksessä on käytössä esimerkiksi Whistleblowing-kanava, jonka avulla voidaan ilmoittaa väärinkäytöksistä, sekä eettiset liiketoimintakäytännöt. (Fazer 2023e, 56–61.) Yrityksen henkilöstön hyvinvointiin ja turvallisuuteen vaikuttavat käytänteet ovat sisäisiä vastuullisuuskäytänteitä.

Sen lisäksi, että Fazer huolehtii vastuullisuuden toteutumisesta työntekijöidensä osalta, on sosiaalinen vastuu tärkeä osa myös hankintatoimea. Hankintojen johtamisessa yritys hyödyntää sosiaalisten vastuullisuuskäytänteiden osalta kriteerejä toimittajiin liittyen, seurantaa ja valvontaa sekä myös yhteistyötä jossakin määrin. Kriteereitä Fazer asettaa toimittajille esimerkiksi toimittajan valinnan osalta ja toimittajat valitaan osaamisen, luotettavuuden, teknisten taitojen sekä vastuullisuusvaatimusten noudattamisen perusteella (Fazer 2023e, 50). Konsernilta löytyvät vastuullisuusvaatimukset raaka-aineiden

toimittajille sekä kommunikointiin (Fazer 2022), mutta tämän lisäksi yrityksellä on myös Supplier Code of Conduct, jossa käsitellään muun muassa ihmisoikeuksia, työvoimaa ja ympäristöä, sekä henkilöstön oma Code of Conduct, jossa määritellään yrityksen sisäiset eettiset ohjeet. (Fazer 2021b; Fazer 2021a.)

Fazer raportoi omista standardeistaan vuosikertomuksessa, mutta suurin osa konsernin toimipaikkojen noudattamista standardeista ja sertifiikaateista käsitellee ympäristöllistä vastuuta tai elintarvikevastuuta. Sosiaalista vastuuta käsitteleviä standardeja ovat työterveys- ja työturvallisuusjärjestelmä ISO 45001, palmuöljyn vastuullisuutta käsittelevä järjestelmä RSPO (Roundtable on Sustainable Palm Oil) sekä SMETA 2-pillar auditointi standardi (Fazer 2023e, 64; ISO 2023; QIMA 2023). Fazer on myös kehittänyt oman kaakaostandardin kaakaotoimittajien vastuullisuusnäkökohtien arviointiin ja standardi sisältää 18 kriittistä ja 100 perustason indikaattoria. Yrityksen tavoitteena on varmistaa, että kaikki käytetty kaakao tulee vastuullisista lähteistä. (Fazer 2023e, 51.) Raaka-aineiden vastuullisuusvaatimuksista on havaittavissa myös muita vaadittuja sertifiikaatteja kuten Rainforest Alliance sertifiikaatti hasselpähkinöille sekä RTRS (Roundtable on Responsible Soy) tai Proterra sertifiikaatti soijalle, jotka käsittelevät niin ympäristöllisiä kuin sosiaalisia näkökohtia (Fazer 2022). Fazer vaatiikin vastuullisuussertifiointeja sellaisten raaka-aineiden kohdalla, joita pidetään metsäkadon edistäjinä (Fazer 2023e, 55). Tämä voi hyödyttää myös sosiaalisen vastuun toteutumista, sillä vastuullisuusongelmat ovat usein kytköksissä toisiinsa.

Seurannan ja valvonnan osalta Fazerin käytänteisiin kuuluvat auditoinnit, toimittajien seuranta ja tarkastukset. Yritys seuraa muun muassa sitä, montaa prosenttia toimittajista on allekirjoittanut vastuullisuusvaatimukset (Fazer 2023e, 50). Tämä on kuitenkin ristiriidassa sen kanssa, että yritys myös kertoo vaativansa vastuullisuusvaatimukseen sitoutumista kaikilta toimittajilta (Fazer 2023d). Yritys harjoittaa seurantaa ja valvontaa toimittajien osalta jakamalla ne kolmeen eri riskiluokkaan riippuen siitä, minkä tasoisia riskejä toimittajiin liittyy (Fazer 2023e, 50–51). Tämä on osa yrityksen riskienhallintaa, jossa raportointi ja vastuullisuuskäytänteet ovat merkittävässä asemassa.

Fazer kertoo käyttävänsä vastuullisuusvaatimuksia myös auditointityökaluna, sillä sen avulla on mahdollisuus arvioida riskejä (Fazer 2023e, 44). Yritys tekee myös auditointikyselyitä sekä itse auditointia (Fazer 2023e, 38). Auditointikyselyitä tehdään esimerkiksi toimittajien itsearviointikyselyiden sekä -menetelmien avulla. Raportissa

kerrotaan vuoden 2022 aikana olleen seitsemän oman toimittajan vastuullisuusvaatimusten auditointia, 23 tehtaan varmistusta sekä 25 elintarviketurvallisuuteen ja laatuun liittyvää auditointia. Myös palmuöljyn osalta on tehty auditointeja tuotantolaitoksiin ja kaakaostandardin kehityksessä on hyödynnetty ulkopuolista auditoijaa ja tarkastuksia. (Fazer 2023e, 51–53; 20.) Toimittajien valvontaa ja arviointia tehdään myös uuden ihmisoikeusvaikutusten arvioinnin perusteella, sillä yritys on perustanut seuranta- ja tukijärjestelmän lapsityövoiman käytön ehkäisemiseksi. Järjestelmän avulla voidaan tunnistaa ongelmia toimitusketjussa ja sen toiminta perustuu tietoisuuden lisäämiseen, koulutukseen, valvontaan ja lapsityövoiman poistamiseen. (Fazer 2023e, 52.)

Fazer raportoi myös yhteistyön toimittajiensa kanssa olevan iso osa yrityksen vastuullista hankintaa. Toimittajien kanssa tärkein viestintä tapahtuu esimerkiksi osana toimittajasuhteiden hallintaprosessia, tapaamisissa, kokouksissa sekä vierailuilla (Fazer 2023e, 38). Yritys pyrkii siis tiiviiseen yhteistyöhön vastuullisuuden takaamiseksi. Fazerilla on myös kaakaovisio- sekä viljavisio-ohjelmat, jotka mahdollistavat entistä tiiviimmän yhteistyön toimitusketjun tuottajien ja viljelijöiden kanssa (Fazer 2023e, 51). Kaakaoviljelijäohjelmien kautta hankittu kaakao on helpommin jäljitettävää ja siitä hyötyvät myös viljelijät, sillä he saavat esimerkiksi koulutusta ja bonuksia (Fazer 2023e, 52).

Myös Nokian Renkaiden raportoinnista voidaan havaita käytänteitä, joiden avulla huomioidaan sosiaalista vastuuta osana hankintatoimea. Tämän lisäksi myös Nokian Renkailla henkilöstön hyvinvointi on raportoinnin perusteella merkittävä asia yritykselle ja sen ylläpitämiseen on myös kehitetty käytänteitä. Yritys siis hyödyntää niin sisäisiä kuin ulkoisiakin vastuullisuuskäytänteitä. Yritys pyrkii tukemaan työntekijöidensä hyvinvointia muun muassa tarjoamalla tukea ja apua kriisitilanteissa, seuraamalla henkilöstökyselyn avulla työntekijöiden tilaa, tarjoamalla koulutuksia sekä pitämällä kehityskeskusteluja (Nokian Renkaat 2023d, 26; 29–30). Myös turvallisuus, niin tuotteiden osalta kuin työpaikallakin, on iso asia yritykselle. Turvallisuuteen kiinnitetään huomiota päivittäin turvallisuushavaintojen, -tarkastuksien, riskien arvioinnin ja korvaavien toimenpiteiden osalta. Yritys on kehittänyt myös oman turvallisuusstandardin ja itsearviointityökaluja, joiden avulla voidaan vertailla ja tunnistaa kehitystarpeita. (Nokian Renkaat 2023d, 27–28.) Tuotteiden turvallisuuden osalta merkittävässä asemassa ovat esimerkiksi standardit ja tuotteiden kehitys (Nokian Renkaat 2023d, 31–33).

Kuten aiemmin todettiin, yrityksen toimitusketju on fragmentoitunut, ja yrityksellä onkin noin 2000 toimittajaa (Nokian Renkaat 2023c; Nokian Renkaat 2023d, 42). Raaka-ainetoimittajat sijaitsevat ympäri maailmaa (Nokian Renkaat 2023d, 42), jonka takia toimittajanvalinta on alusta alkaen merkittävää, sillä toimittajien toimintaa ei voida tarkastella jatkuvasti paikan päällä. YK:n Global Compact -aloitteen jäsenenä periaatteiden noudattaminen on tärkeää koko toimitusketjun osalta. Nokian Renkaat hyödyntävät sosiaalisesti vastuullisen hankintojen varmentamiseksi teoriassa esiintuotujen käytänteiden osalta yhteistyötä, seurantaa ja valvontaa sekä kriteerejä.

Toimittajavalinnassa ja toimittajien arvioinnissa huomioidaan useita kriteerejä vastuullisuuden varmistamiseksi. Näitä ovat esimerkiksi sertifiointit ja riskiluokitukset. Toimittajia edellytetään noudattamaan toimittajien liiketoimintaperiaatteita eli Supplier Code of Conductia, joka kattaa sosiaalisen vastuun osalta muun muassa terveyteen ja turvallisuuteen, ihmisoikeuksiin ja työntekijäoikeuksiin sekä liiketoimintaetiikkaan liittyviä aiheita. Myös jäljitettävyydestä, seurannasta ja auditoinneista sekä rikkomuksista määrätään osana periaatteita. (Nokian Renkaat 2023d, 42; Nokian Renkaat 2021.) Toimittajille suunnattujen liiketoimintaperiaatteiden lisäksi Nokian Renkailla on myös yrityksen sisäinen Code of Conduct, joka sisältää toimintaohjeita erilaisiin eettisiin kysymyksiin, lahjonnan vastaiset toimintaohjeet ja ohjeet väärinkäytösten ilmoittamiseen esimerkiksi Whistleblowing-kanavan kautta (Nokian Renkaat 2023d, 7; Nokian Renkaat 2018).

Standardien ja sertifikaattien osalta toimittajien tulee noudattaa Supplier Code of Conductissa esiintuotuja ihmisoikeuksia ja työtä koskevia standardeja, jotka perustuvat YK:n määräyksiin, Ihmisoikeuksien yleismaalliseen julistukseen sekä ILO:n työn perusperiaatteisiin (Nokian Renkaat 2021). Raaka-ainetoimittajilta vaaditaan myös vähintään ISO 9001 -sertifioitu laatujärjestelmä ja yritys suosii myös yrityksiä, joilla on muita ISO-sertifiointeja. Merkittävässä osassa on kuitenkin ympäristöjärjestelmä ja hiilidioksidipäästöt sosiaalisen vastuun sertifiointien sijaan. Myös renkailla ja luonnonkumille on asetettu määräyksiä, joihin liittyvät vahvasti standardit kuten EU:n rengasmerkintämääräys sekä eri rengasmerkinnät. (Nokian Renkaat 2023d, 42; 9; 33–34.) Myös Nokian Renkaat siis vaatii toimittajiltaan sertifikaatteja ja noudattaa myös itse standardeja. Toimittajilta vaadittuja sertifiointeja ei kuitenkaan ole monia ja määrää voisi lisätä erityisesti sosiaalisten standardien osalta.

Seurannan ja valvonnan osalta Nokian Renkaat keskittyy vastuullisuusauditointeihin, toimittajien itsearviointikyselyihin sekä riskiluokitusten avulla tehtäviin vähennyssuunnitelmiin. Vastuullisuusauditoinneissa keskitytään lähinnä luonnonkumin toimittajiin ja auditointeja hoitaa ulkopuolinen taho. Vuonna 2022 suoritettiin kolme uutta auditointia luonnonkumin käsittelylaitoksilla ja korkean riskin toimittajista on auditoitu nyt yli 80 %. Ongelmaksi auditoinneissa havaitaan usein työntekijöiden epäreilu rekrytoiminen sekä työsopimusongelmat, mutta yritys vaatii toimittajilta parannuksia näiden suhteen. (Nokian Renkaat 2023d, 41–44.) Seurannassa, valvonnassa ja yhteistyön parantamisessa käytetään apuna riskiluokituksia. Luokituksissa kiinnitetään huomiota laatuun, vastuullisuuteen, työturvallisuuteen ja kriittisyyteen liiketoiminnan kannalta. Luokitusten pohjalta voidaan pyytää toimittajalta esimerkiksi sertifikaatteja, toimenpiteitä tai vastaamista itsearviointikyselyihin. (Nokian Renkaat 2023d, 42.)

Riskiluokitusten muodostaman suunnitelman avulla yritys tekee yhteistyötä toimittajan kanssa. Tähän voi kuulua muun muassa auditointien pohjalta tehtyä yhteistyötä työsopimusten kääntämiseksi eri kielille. (Nokian Renkaat 2023d, 44–44.) Raportissa ei kuitenkaan avata toimittajien kanssa tehtyä yhteistyötä tarkemmin. Epäselväksi jää muun muassa se, auttaako Nokian Renkaat toimittajiaan kouluttautumaan tai, miten toimittajien kanssa käydään keskustelua vastuullisuusasioista. Toimittajien odotetaan esimerkiksi noudattavan ILO:n työn peruseriaatteita ja yritys auttaa toimittajia tunnistamaan parannuskohteita, mutta raportoinnissa ei kerrota, onko syvempää yhteistyötä olemassa.

Tokmannin yritys vastuuraportoinnissa kerrotaan useista sosiaalisen vastuun varmentamisen käytänteistä, jotka ovat isossa osassa niin yrityksen henkilöstön hyvinvointia ja työympäristöä kuin myös hankintatoimea. Kuten Fazerilla ja Nokian Renkailla, myös Tokmannilla kiinnitetään paljon huomiota työntekijöiden työturvallisuuteen. Yritys kertoo muun muassa noudattavansa kaikkia virallisia määräyksiä sekä lakeja liittyen työterveys- ja työturvallisuusjärjestelmiin (Tokmanni 2023b, 39). Turvallisuudesta pidetään huolta myös työntekijöiden koulutuksella, turvallisuushavaintojen tekemisellä sekä riskien ja vaarojen tunnistamisprosessien avulla. Muutoin yritys pyrkii ylläpitämään työntekijöiden motivaatiota ja työtyytyväisyyttä esimerkiksi työsuhde-etuuksilla, koulutuksilla ja kehitysmahdollisuuksilla. (Tokmanni 2023b, 34–46.)

Hankintatoimen osalta sosiaaliset vastuullisuuskäytännöt koostuvat niin yhteistyön tekemisestä toimittajien kanssa kuin myös kriteereistä sekä seurannasta ja valvonnasta.

Kriteerien osalta yritys vaatii toimittajilta sertifikaattien ja standardien noudatusta, mutta myös Code of Conductin huomioimista. Tokmanni on amfori BSCI:n (Business Social Compliance Initiative) jäsen, jolloin yritys noudattaa ja vaatii toimittajia noudattamaan amfori BSCI Code of Conductia eli yrityksellä ei ole varsinaista omaa toimittajien eettisten toimintaperiaatteiden ohjeistoa. (Tokmanni 2023b, 49; 23–24.) Amfori Code of Conduct sisältää määräyksiä esimerkiksi työvoimaan ja monitorointiin liittyviä seikkoja (Amfori 2021). Tokmannilta löytyy kuitenkin omalle henkilöstölle suunnattu Code of Conduct, joka sisältää muun muassa lahjontaa, korruptiota ja ihmisoikeuksia käsitteleviä periaatteita (Tokmanni 2023b, 23–24).

Riskimaiden luokittelu aiemmin esiintuodun Maailmanpankin luokituksen perusteella ohjaa sertifikaattien ja standardien vaatimuksia. Korkean riskin mailta vaaditaan esimerkiksi amfori BSCI -sertifikaatti, SA8000-sertifikaatti tai 4-pillar SMETA auditointi. Myös elintarvikkeiden tai tuotteiden osalta voidaan vaatia erilaisia sertifiointeja kuten FSC-sertifikaatti, RSPO-sertifikaatti tai luomupuuvillastandardi GOTS (Global Organic Textile Standard). (Tokmanni 2023b, 49–54; Tokmanni 2023c.) SA8000-sertifikaatti käsittelee työoloja sekä ihmisoikeuksia ja sitä suosivat monet eri yritykset sekä toimialat (Ciliberti, de Groot, de Haan, & Pontrandolfo 2009, 118). Kohdeyrityksien osalta kuitenkin vain Tokmanni mainitsee hyödyntävänsä tätä, vaikka kaikki yritykset kuitenkin hyödyntävät laajalti sertifikaatteja ja standardeja.

Seurannan ja valvonnan osalta yritys kertoo keskittyvänsä korkean riskin maihin. Auditointeja tehtiin 2022 vuoden aikana 75 omiin tehtaisiin ja tämän lisäksi tehtiin 42 kolmannen osapuolen tekemää auditointia. Auditointien osalta apuna käytetään amfori BSCI auditointiarvosteluja ja niistä raportoidaan myös osana yritys vastuuta. Auditointien lisäksi tehdään tarkastuksia liittyen tuotteiden laatuun sekä sosiaaliseen vaatimustenmukaisuuteen ja näitä yritys tekee esimerkiksi mahdollisille uusille toimittajille. Yritys on tehnyt myös haastatteluja työntekijöille ihmisoikeuksiin liittyen. (Tokmanni 2023b, 48–56.) Ongelmien ilmentyessä Tokmanni suorittaa lisäselvityksiä, jossa tapaukset ja yhteistyö toimittajan kanssa arvioidaan erikseen. Yleisimmät ongelmakohdat liittyvät usein ylitoihin, sosiaalivakuutuksien puuttumiseen sekä puutteisiin turvallisuusohjeiden noudattamisessa. (Tokmanni 2023c).

Yhteistyön osalta Tokmanni pyrkii auditointien jälkeen keskustelemaan toimittajien kanssa kehityskohteista ja myöhemmin tarkistamaan niiden korjauksien paikkaansa pitävyyden.

Yritys tekee yhteistyötä sidosryhmien kanssa ihmisoikeuksien edistämiseksi ja tähän kuuluu kansainvälinen yhteistyö, jossa pyritään tunnistamaan syitä ihmisoikeusloukkauksille sekä puuttumaan näihin. (Tokmanni 2023b, 50; 56.) Yritys kertoo myös vaativansa toimenpidesuunnitelmia kehityskohteiden korjaamiseksi (Tokmanni 2023c), mutta raportoinnissa ei tuoda esille sitä, auttaako Tokmanni sen tekemisessä tai suoritetaanko siltä osin yhteistyötä. Myöskään mahdollisista toimittajille suunnatuista koulutuksista tai keskusteluista ei kerrota osana raportointia. Kohdeyritysten hankintatoimeen sosiaalisen vastuun käytänteitä on kuvattu alla olevassa taulukossa 2.

Taulukko 2. Hankintatoimen sosiaalisen vastuun käytänteet kohdeyrityksissä

	Oy Karl Fazer Ab	Nokian Renkaat Oyj	Tokmanni Group Oyj
Kriteereitä	<ul style="list-style-type: none"> - Supplier Code of Conduct - Vastuullisuusvaatimukset - ISO 45001, RSPO, kaakaostandardi, Rainforest Alliance 	<ul style="list-style-type: none"> - Supplier Code of Conduct - ISO 9001, tuoteturvallisuus - Riskiluokitukset 	<ul style="list-style-type: none"> - Supplier Code of Conduct - Amfori BSCI, SA8000, RSPO
Seuranta ja valvonta	<ul style="list-style-type: none"> - Auditointi - Toimittajien seuranta - Tarkastukset - Itsearviointikyselyt 	<ul style="list-style-type: none"> - Auditointi - Itsearviointikyselyt 	<ul style="list-style-type: none"> - Auditointi - Tarkastukset - Lisäselvitykset
Yhteistyö	<ul style="list-style-type: none"> - Viljelijäohjelmat, koulutus - Viestiminen tapaamisissa, kokouksissa, vierailuilla 	<ul style="list-style-type: none"> - Suunnitelmien pohjalta tehtävä yhteistyö - Yhteistyö auditointien pohjalta 	<ul style="list-style-type: none"> - Keskustelut - Kehitysehdotusten toteuttamisen tarkastus

Taulukosta 2 voidaan havaita kaikkien yritysten noudattavan hyvin samankaltaisia sosiaalisen vastuun käytänteitä. Eroavaisuuksia kuitenkin löytyy esimerkiksi käytettyjen kriteerien ja yhteistyötapojen osalta. Yhteistyön osalta Fazer erottuu joukosta viljelijäohjelmiansa kautta ja raportoinnissa tuodaan myös esille yrityksen moninaiset viestintätavat toimittajien kanssa. Nokian Renkaiden osalta yritys vaikuttaa käyttävänsä vähemmän seurannan ja valvonnan työkaluja, mutta todellisuudessa hyödynnettyjen käytänteiden laajuutta on vaikea arvioida ainoastaan raportoinnin perusteella.

6 Yhteenveto ja johtopäätökset

Tutkimuksen tavoitteena oli selvittää, miten ja millä eri tavoin yritykset raportoivat sosiaalisesta vastuullisuudestaan hankintatoimen osalta. Tarkoituksena oli siis tutkia yritysten hankintatoimen sosiaalisen vastuun raportoimista sekä löytää eroavaisuuksia sekä samankaltaisuuksia valittujen kohdeyritysten raportoimisesta ja raporteista. Tutkimuksessa keskityttiin kolmen kohdeyrityksen raportteihin ja niiden osalta näkökulma oli vastuullisuuden sosiaalisessa ulottuvuudessa.

Tutkimuksen teoreettinen tarkastelu pohjautui aikaisempiin tutkimuksiin sekä tieteellisiin julkaisuihin. Teoreettinen viitekehys koostettiin näiden sekä tutkimuksen tavoitteiden ja rajauksien pohjalta. Viitekehysten mukaisesti työn keskiössä oli sosiaalisen vastuun tarkastelu osana yritysten vastuullista hankintatoimea sekä vastuullisuuden varmentamisen käytänteet. Näiden teemojen pohjalta muodostuivat myös tutkielman tutkimuskysymykset.

Tämä luku koostuu työn tuloksien yhteenvedosta tutkimuskysymyksiin vastaamalla ja tekemällä kokoavia johtopäätöksiä. Lopuksi arvioidaan tutkimuksen luotettavuutta, hyödynnettävyyttä sekä jatkotutkimusaiheita.

6.1 Yhteenveto ja keskeiset löydökset

Kaikki tutkimukseen valitut kohdeyritykset, eli Oy Karl Fazer Ab, Nokian Renkaat Oyj sekä Tokmanni Group Oyj, raportoivat vastuullisuudestaan erillisissä raporteissa sekä internetsivuilla. Fazerilla vastuullisuusraportti on osana yrityksen vuosikertomusta, kun taas Nokian Renkailta sekä Tokmannilta löytyvät erilliset vastuullisuusraportit sen lisäksi, että yritykset raportoivat myös taloudellisissa katsauksissa selvityksen muista kuin taloudellisista luvuista. Nokian Renkaat sekä Tokmanni ovat julkisia osakeyhtiöitä, jonka seurauksena heille asetetut vaatimukset vaikuttavat todennäköisesti raportoinnin laatuun myös sen lisäksi, että raportoinnista säädetään esimerkiksi kirjanpitolaisissa ja Fazerin raportointi on vapaaehtoista.

Kaikkien yritysten raporteista käy ilmi henkilöstön hyvinvoinnin sekä turvallisuuden iso merkitys. Henkilöstön hyvinvointi on myös osa sosiaalista vastuullisuutta, mutta se ei liity hankintojen vastuullisuuteen suoranaisesti. On kuitenkin positiivista, että kaikilta yrityksiltä

löytyi sisäisiä vastuullisuuskäytänteitä, kuten omia vastuullisuussertifikaatteja, henkilöstön koulutuksia ja henkilöstökyselyitä, sosiaalisen vastuun ylläpitämiseksi. Turvallisuuden osalta kaikilla yrityksillä oli käytössä turvallisuushavainnot, -koulutuksia sekä korvaavia toimenpiteitä. Myös turvallisuustarkastukset ovat yleisiä. Fazer ja Nokian Renkaat ovat osa valmistavaa teollisuutta, jolloin yritysten sisäiset toiminnot sisältävät merkittäviä työturvallisuusriskejä. Tokmannilla sen sijaan turvallisuusriskit liittyvät yrityksen sisällä varastoihin. Molemmissa tapauksissa turvallisuuden huomioiminen on erittäin tärkeää.

Tarkemmin aineiston analyysissä perehdyttiin hankintatoimen sosiaaliseen vastuullisuuteen, joka oli myös tutkimuksen tavoitteena. Sen perusteella muodostettiin tutkielman päätutkimuskysymys, joka oli:

Miten yritysten hankintatoimen sosiaalinen vastuullisuus huomioidaan yritysten raportoinnissa?

Vastuullisuusraporttien ja yritysten internetsivustojen analysoimisen perusteella hankintatoimen sosiaalisesta vastuusta raportoidaan pääasiassa hyvin. Yritysten raporteissa vastuullisuuden osa-alueet oli jaettu jokseenkin samankaltaisesti. Ne käsittelivät ilmastoa, ihmisiä, tuotteita sekä hankintoja, ja Nokian Renkailla sekä Tokmannilla myös taloudellista vastuullisuutta sivuttiin näiden ohessa. Hankintoja käsittelevät osiot sisälsivät hankintatoimen sosiaalisen vastuun näkökulman käsittelyä, vaikka sen huomioiminen olikin vähäisempää kuin ympäristövastuun tai yrityksen sisäisen sosiaalisen vastuun.

Kaikki kolme yritystä kuvasivat raporteissaan hankintatoimen sosiaalista vastuuta ja sen toteutumista Siewin (2015, 181) esittämien vastuullisuusraportoinnin työkalujen avulla. Yritysten käyttämien työkalujen monipuolisuus oli kuitenkin vaihtelevaa. Kaikki kohdeyritykset käyttivät apunaan GRI-viitekehystä, mutta huomioivat sen osalta eri asioita. Fazerilla GRI-viitekehysessä toimittajia tai hankintatoimeja ei huomioitu suoraan yhdessäkään sosiaalista vastuuta käsittelevässä kohdassa. Yritys oli kuitenkin liittänyt tarkasteluun omia indikaattoreitaan vastuulliseen hankintaan liittyen. Nokian Renkailla hankintatoimi tai toimittajat huomioitiin suoraan vain yhdessä kohdassa GRI-standardeja, vaikka sosiaalista vastuuta käsitteleviä kohtia oli useampia. Tokmannin viitekehys sisälsi useampia toimittajia sekä hankintatoimeja käsitteleviä standardeja, kuten lapsi- ja pakkotyövoimaa käsittelevät standardit. Tokmannin viitekehyksessä huomioitiin siis

parhaiten hankintatoimen sosiaalinen vastuullisuus ja myös muiden yritysten tulisi keskittyä huomioimaan hankintatoimen vastuullisuus myös GRI-viitekehelyksessä.

Kohdeyritysten hyödyntämät luokitukset ja indeksit jäivät toissijaisiksi verrattuna muihin raportoinnissa hyödynnettyihin työkaluihin. Nokian Renkaat käyttivät toimittajien riskiluokituksia, kun taas Fazer hyödynsi luokituksia toimittajien vastuullisuustyön arvioinnissa. Tokmanni käytti luokitusten osalta Maailmanpankin riskimaaluokitusta esimerkiksi toimittajamaiden riskien arvioinnissa. Yritysten käyttämät luokitukset liittyvät siis toimittajien luokitteluun sekä riskienhallintaan, ja luokitusten avulla pyritään suuntaamaan resursseja riskialttiiksi määritellyille toimittajille. Indeksien osalta Fazer eikä Tokmanni tuoneet esille noudattavansa indeksejä. Nokian Renkaat puolestaan kertoi hyödyntävänsä esimerkiksi Engagement-indeksiä henkilöstökyselyssä. Tämän lisäksi Nokian Renkaiden raportointiin vaikuttaa se, että yritys on osa OMX GES Sustainability Finland GI sekä Dow Jones Sustainability Europe indeksejä.

Standardit sekä sertifikaatit luokitellaan osaksi vastuullisuuskäytänteitä, mutta Siewin (2015, 181) mukaan ne ovat myös vastuullisuusraportoinnin työkaluja. Fazerilla on oma kaakaostandardi, jota yritys noudattaa, mutta tämän lisäksi yritys hyödyntää esimerkiksi RSPO- ja ISO 45001 -standardeja. Myös Nokian Renkaat hyödyntää ISO 45001 -standardia sekä esimerkiksi yrityksen omaa turvallisuusstandardia, kun taas Tokmannilla on käytössään toimittajien osalta amfori BSCI sekä SA8000. Vastuullisuustyökalujen lisäksi yritykset raportoivat hankintatoimen sosiaalisen vastuullisuuden osalta uusista sekä saavutetuista tavoitteista. Tämän lisäksi raportoinnin tukena käytettiin sosiaalisen vastuun tunnuslukuja, mutta näitä oli vielä huomattavasti vähemmän kuin ympäristövastuun osalta raportoituja.

Päätutkimuskysymyksen tueksi muodostettiin kaksi alakysymystä, joiden avulla pyrittiin tukemaan pääkysymykseen vastaamista. Ensimmäinen niistä oli:

Millaisia sosiaalisen vastuun varmentamisen käytänteitä yritykset hyödyntävät ja miten niistä raportoidaan?

Yritysten sosiaalisen vastuun varmentamisen käytänteet vastasivat teoriasta löydettyjen käytänteiden luokituksia. Yritysten raporteista oli havaittavissa käytänteitä liittyen yhteistyöhön, valvontaan ja seurantaan sekä kriteereihin. Hankintatoimen käytänteet määritellään usein ulkoisiksi käytänteiksi, sillä niiden avulla arvioidaan ja parannetaan toimittajien sosiaalista suorituskykyä (Gualandris ym. 2014, 260). Marshallin ym. (2015a,

674–677) määritelmän mukaan raporteista havaitut käytänteet ovat suurin osa perustason käytänteitä, sillä ne keskittyvät pääpiirteittäin seurantaan, valvomiseen ja hallintaan. Vaikka perustason käytänteet ovat tärkeä pohja vastuullisuuden toteutumiseksi, tulisi yritysten pyrkiä huomioimaan myös korkeamman tason käytänteitä. Tuotteiden kehitys kuluttajille hyödyllisemmäksi on esimerkkinä tällaisesta, ja Nokian Renkailla tuotekehitys tuotiin esille merkittävänä vastuullisuus- ja turvallisuustekijänä. Usein tuotekehitys on kuitenkin yhteydessä ekologiseen vastuullisuuteen sosiaalisen sijaan.

Käytänteissä kriteereiksi luokiteltiin sertifikaatit, standardit sekä eettiset toimintaohjeet eli Code of Conductit. Aiemmin mainitut sertifikaatit luokitellaan tähän kategoriaan, sillä yritykset vaativat toimittajiltaan näiden noudatusta. Fazerilta sekä Nokian Renkailta löytyy molemmilta ISO-järjestelmiä, joiden noudattamista he vaativat. Tokmannin raporteissa ei mainita ISO-järjestelmiä, mutta sen sijaan he vaativat toimittajiltaan esimerkiksi SA8000-tai amfori BSCI -sertifikaattia. Code of Conductien osalta kaikilta yrityksiltä löytyi yrityksen henkilöstölle suunnattu Code of Conduct sekä Supplier Code of Conduct. Tokmannilla toimittajille suunnatut ohjeet olivat amfori BSCI:n ohjeistukset, sillä Tokmanni on amfori BSCI:n jäsen. Yritysten toimittajille sekä omalle henkilöstölle suuntaamansa ohjeet koostuvat kuitenkin lähes samoista asioista, kuten ihmisoikeuksista ja lahjonnan ehkäisemisestä. Kriteerien avulla on mahdollista tarkkailla toimittajien toimintaa ja se rajaa toimittajavalintoja merkittävästi.

Seurannan ja valvonnan osalta yritykset tekevät esimerkiksi auditointeja, toimittajien seurantaan, itsearviointikyselyjä sekä tarkastuksia. Auditoinnit ja tarkastukset ovat selkeästi yritysten eniten hyödyntämiä työkaluja, kun taas muista seurannan ja valvonnan työkaluista ei raportoida yhtä paljon. Kohdeyritykset tekevät myös toimittajiensa kanssa yhteistyötä. Fazerilla toimittajien kanssa tehtävä yhteistyö tulee merkittävästi esille raporteissa, sillä yritys kertoo toimittajiensa kanssa tapahtuvasta monipuolisesta viestinnästä sekä viljelijäohjelmista. Nokian Renkailla raportoinnissa keskitytään auditointien pohjalta tehtävään yhteistyöhön, mutta tätä ei avata sen syvemmin. Tokmannilla yhteistyöstä kertominen jää myös hieman pinnalliseksi. Yritys keskustelee toimittajiensa kanssa kehityskohteista ja myöhemmin tarkistaa tehdyt muutokset, mutta raportoinnista ei käy ilmi tukeeko Tokmanni toimittajiaan muutosten implementoinnissa. Fazer on ainoa yritys, joka kertoo tarjoavansa esimerkiksi koulutuksia toimittajilleen. Moeller ym. (2006, 73) määrittelevät tiiviin yhteistyön ja sen kehityksen toimittajasuhdehallinnaksi. Yhteistyöllä on

iso merkitys vastuullisuuden ylläpitämisessä ja riskienhallinnassa (Multaharju ym. 2017, 1355), jonka takia yritysten tulisi panostaa siihen, ja Fazerin yhteistyöohjelmat ovat esimerkillisiä tältä osin, vaikka myös parannettavaa on esimerkiksi muiden raaka-aineiden hankinnan osalta.

Tutkielman toinen alakysymys oli:

Mitä eroavaisuuksia ja yhtäläisyyksiä yritysten sosiaalisen vastuun raportoinnissa on?

Tähän alakysymykseen vastaaminen tapahtui aiempien kysymysten kanssa samanaikaisesti, ja eroavaisuuksia ja yhtäläisyyksiä käsiteltiin osana muita kysymyksiä. Yritysten välillä esiintyi paljon samankaltaisuuksia, mutta myös muutamia eroavaisuuksia. Yritysten noudattamat käytänteet sekä raportointitavat olivat pääpiirteittäin samanlaisia. Eroavaisuuksia esiintyi esimerkiksi käytettyjen standardien, yhteistyön sekä luokitusten osalta. Tokmannin sekä Nokian Renkaiden tunnusluvut olivat ulkopuolisen tahon varmentamia, kun taas Fazerin ei. Tämä vaikuttaa Fazerin lukujen luotettavuuteen. Yritykset noudattivat kaikki kestävän kehityksen tavoitteista tavoitteita kolme ja viisi, sekä olivat mukana YK:n Global Compact -aloitteessa. Myös yritysten Code of Conductit olivat sisällöltään samanlaisia, pieniä eroavaisuuksia lukuun ottamatta.

Vaikka yritykset toimivat eri toimialoilla, huomioitiin sosiaalista vastuuta lähes samalla tavoin. Toimialakohtaisia eroja ei siis merkittävästi ollut, joka voi johtua vastuullisuuden kehittymisestä ja siitä, että yritykset olivat kaikki suuryrityksiä ja globaalisti toimivia. Tutkimustulokset olivat linjassa aiempien tutkimusten kanssa, sillä esimerkiksi sosiaalinen vastuu jää yhä raporteissa ympäristövastuun varjoon, vaikka raportointi onkin kehittynyt. Raportit ovat rakenteeltaan samankaltaisia ja noudattavat samoja piirteitä, joten sosiaalisen vastuullisuuden raportoinnin kehittämiseksi tarvittaisiin todennäköisesti yhteiskunnallisia muutoksia tai raportoinnin sääntelyä.

6.2 Luotettavuuden arviointi ja jatkotutkimusaiheet

Lähtökohtina kvalitatiivisessa tutkimuksessa ovat tutkijan avoin subjektiivisuus sekä tutkijan asema keskeisenä tutkimusvälineenä. Tämän seurauksena luotettavuuden kriteerinä on tutkija itse, ja arvioinnissa käsitellään koko tutkimusprosessia. (Eskola & Suoranta 1998.)

Subjektiiivisuuden vähentämiseksi tutkielmassa tehdyt valinnat on kuitenkin pyritty perustelevaan tarkasti osana tutkielmaa, ja tutkimusprosessi on raportoitu mahdollisimman huolellisesti osana raporttia. Tutkielmassa on hyödynnetty myös laaja-alaisesti tutkimusaineistoa sekä tieteellisiä julkaisuja objektiivisuuden lisäämiseksi. Laadullisessa tutkimuksessa tulee kuitenkin aina muistaa, että tutkijan keräämä aineisto kuvaa aina tutkittavien tulkintoja eikä objektiivista yleistettävää totuutta ole mahdollisuutta saavuttaa (Puusa ym. 2020).

Tutkimuksen otoskoko on myös pieni, sillä tarkasteltavia kohdeyrityksiä on vain kolme, jolloin aineisto oli rajallista. Kohdeyritykset toimivat myös eri toimialoilla. Näin ollen tuloksia ei voida yleistää tai toimialakohtaisia eroja tarkastella täysin luotettavasti, vaikka yritykset ovatkin lähes samansuuruisia. Luotettavuus on kuitenkin huomioitu aineiston hankinnassa, sillä samasta tutkimuskohteesta, hankintatoimen sosiaalisesta vastuusta, on kerätty useita aineistoja eli kolmen eri yrityksen raportit. Aineistoja vertaillaan työssä keskenään ja se lisää tutkimuksen tulkintojen validiutta (Puusa ym. 2020).

Tutkimus voi olla hyödyllinen sellaisenaan sosiaalisesta vastuusta kiinnostuneille kuluttajille tai mahdollisesti sijoituskohteita etsiville henkilöille, sillä tutkimuksen kaksi kohdeyritystä ovat julkisia osakeyhtiöitä. Tutkimus voi toimia myös pohjana mahdollisille jatkotutkimusaiheille, sillä tutkimuksen pohjalta voidaan lähteä perehtymään aiheeseen syvemmin. Jatkotutkimusaiheet voisivat käsitellä syvemmin esimerkiksi hankintojen sosiaalista vastuuta haastattelujen kautta, sillä sen avulla voitaisiin saada lisää tietoa yritysten käytössä olevista käytänteistä ja niiden konkreettisista toimista. Raporteissa sosiaalisen vastuullisuuden käytänteet käsiteltiin yleisemmällä tasolla, joten haastattelujen avulla niiden toteuttamisesta saataisiin todennäköisesti lisää tietoa. Myös ulkopuolisen näkökulman saamiseksi jatkotutkimuksissa olisi mahdollista haastatella esimerkiksi yritysten toimittajia. Tutkimukseen olisi mahdollista ottaa käsittelyyn myös vain yksi tutkielman yrityksistä ja keskittyä siihen syvemmin tai ottaa tarkasteluun myös muut vastuullisuuden osa-alueet.

Lähteet

- Amfori. (2021) Amfori BSCI Code of Conduct. [verkkodokumentti]. [Viitattu 16.4.2023].
Saataavilla:
https://www.amfori.org/sites/default/files/amfori%20BSCI%20Code%20of%20Conduct%20-%20-%20English%20-%20December%202021_v2.pdf
- Ashby, A., Leat, M. & Hudson-Smith, M. (2012) Making connections: a review of supply chain management and sustainability literature. *Supply chain management*. 17 (5), 497–516.
- Bansal, P. & Roth, K. (2000) Why Companies Go Green: A Model of Ecological Responsiveness. *Academy of Management journal*. 43 (4), 717–736.
- Carter, C. R. & Liane Easton, P. (2011) Sustainable supply chain management: evolution and future directions. *International journal of physical distribution & logistics management*. 41 (1), 46–62.
- Chen, I. J. & Paulraj, A. (2004) Towards a theory of supply chain management: the constructs and measurements. *Journal of operations management*. 22 (2), 119–150.
- Ciliberti, F., de Groot, G., de Haan, J., & Pontrandolfo, P. (2009) Codes to coordinate supply chains: SMEs' experiences with SA8000. *Supply chain management*. 14 (2), 117–127.
- Dahl, R. (2010) Green Washing: Do you know what you are buying?. *Environmental health perspectives*. 118 (6), A246–A252.
- Dalal-Clayton, D.B. & Bass, S. (2002) *Sustainable Development Strategies: A Resource Book*. Washington: Earthscan LLC.
- Ehnert, I., Parsa, S., Roper, I., Wagner, M., & Muller-Camen, M. (2016) Reporting on sustainability and HRM: a comparative study of sustainability reporting practices by the world's largest companies. *International journal of human resource management*. 27 (1), 88–108.
- Elkington, J. (1997) *Cannibals with forks: The Triple Bottom Line of 21st Century Business*. Oxford: Capstone.
- Eskola, J. & Suoranta, J. (1998). *Johdatus laadulliseen tutkimukseen*. Tampere: Vastapaino.

Fazer. (2021a) Fazer Group's Code of Conduct. [verkkodokumentti]. [Viitattu 10.4.2023] Saatavilla: https://www.fazer.fi/globalassets/fazer-group/pdfs/fazer-group-code-of-conduct_en_modified_short.pdf

Fazer. (2021b) Fazer Group Supplier Code of Conduct. [verkkodokumentti]. [Viitattu 10.4.2023] Saatavilla: <https://www.fazer.fi/globalassets/fazer-group/pdfs/fazer-group-supplier-code-of-conduct.pdf>

Fazer. (2022) Fazer Group Sustainability Requirements for Raw Materials, Ingredients, and Products. [verkkodokumentti]. [Viitattu 10.4.2023] Saatavilla: <https://www.fazer.fi/globalassets/fazer-group/pdfs/fazer-group-sustainability-requirements-for-raw-materials-ingredients-and-products.pdf>

Fazer. (2023a) Kaakaonviljelyn vastuullisuushaasteita ja -ratkaisuja. [verkkodokumentti]. [Viitattu 10.4.2023] Saatavilla: <https://www.fazergroup.com/fi/vastuullisuus2/vastuullinen-hankinta/vastuullisesti-hankittua-kaakaota/fazerin-kayttaman-kaakaon-vastuullisuus-on-varmistettu/kaakaonviljelyn-vastuullisuushaasteita-ja--ratkaisuja/>

Fazer. (2023b) Keitä me olemme? [verkkodokumentti]. [Viitattu 24.3.2023]. Saatavilla: <https://www.fazergroup.com/fi/tietoa-fazerista/keita-me-olemme/>

Fazer. (2023c) Muiden raaka-aineiden vastuullisuuden varmistaminen. [verkkodokumentti]. [Viitattu 16.4.2023]. Saatavilla: <https://www.fazergroup.com/fi/vastuullisuus2/vastuullinen-hankinta/muut-raaka-aineet/>

Fazer. (2023d) Toimittajien vastuullisuusvaatimukset. [verkkodokumentti]. [Viitattu 16.4.2023]. Saatavilla: <https://www.fazergroup.com/fi/vastuullisuus2/vastuullinen-hankinta/toimittajien-vastuullisuusvaatimukset/>

Fazer. (2023e) Vuosikatsaus 2022. Helsinki: Oy Karl Fazer Ab.

Gimenez, C., Sierra, V. & Rodon, J. (2012) Sustainable operations: Their impact on the triple bottom line. *International journal of production economics*. 140 (1), 149–159.

Gonzalez-Padron, T. L. (2016) Ethics in the Supply Chain: Follow-Up Processes to Audit Results. *Journal of marketing channels*. 23 (1-2), 22–33.

- Gualandris, J., Golini, R. & Kalchschmidt, M. (2014) Do supply management and global sourcing matter for firm sustainability performance?: An international study. *Supply chain management*. 19 (3), 258–274.
- Hallikas, J., Lintukangas K. & Kähkönen, A-K. (2020) The effects of sustainability practices on the performance of risk management and purchasing. *Journal of cleaner production*. 263, 121579.
- Hammer, J. & Pivot, G. (2017) The Triple Bottom Line and Sustainable Economic Development Theory and Practice. *Economic development quarterly*. 31 (1), 25–36.
- Harmaala, M-M. & Jallinoja, N. (2012) *Yritysvastuu ja menestyvä liiketoiminta*. 1.p. Helsinki: Talentum Media.
- Hoejmose, S. U., Roehrich, J. K., & Grosvold, J. (2014) Is doing more doing better? The relationship between responsible supply chain management and corporate reputation. *Industrial marketing management*. 43 (1), 77–90.
- ISO. (2023) ISO 45001 and related standards, Occupational health and safety. [verkkodokumentti]. [Viitattu 10.4.2023]. Saatavilla: <https://www.iso.org/iso-45001-occupational-health-and-safety.html>
- Kirjanpitolaki 1336/1997. Finlex. [verkkodokumentti]. [Viitattu 1.3.2023]. Saatavilla: <https://www.finlex.fi/fi/laki/ajantasa/1997/19971336#L3a>
- Klassen, R. D. & Vereecke, A. (2012) Social issues in supply chains: Capabilities link responsibility, risk (opportunity), and performance. *International journal of production economics*. 140 (1), 103–115.
- Kähkönen, A.-K., Lintukangas, K. & Hallikas, J. (2018) Sustainable supply management practices: making a difference in a firm's sustainability performance. *Supply chain management*. 23 (6), 518–530.
- Laine, M., Bamberg, J. & Jokinen, P. (2015) *Tapaustutkimuksen taito*. 3. painos. Helsinki: Gaudeamus Helsinki University Press.
- Lozano, R. (2008) Envisioning sustainability three-dimensionally. *Journal of cleaner production*. 16 (17), 1838–1846.

- Mahoney, L. S., Thorne, L., Cecil, L., & LaGore, W. (2013) A research note on standalone corporate social responsibility reports: Signaling or greenwashing? *Critical perspectives on accounting*. 24 (4–5), 350–359.
- Marshall, D., McCarthy, L., Heavey, C., & McGrath, P (2015a) Environmental and social supply chain management sustainability practices: construct development and measurement. *Production planning & control*. 26 (8), 673–690.
- Marshall, D., McCarthy, L., McGrath, P., & Claudy, M. (2015b) Going above and beyond: how sustainability culture and entrepreneurial orientation drive social sustainability supply chain practice adoption. *Supply chain management*. 20 (4), 434–454.
- Marshall, D., McCarthy, L., Claudy, M. & McGarth, P. (2019) Piggy in the Middle: How Direct Customer Power Affects First-Tier Suppliers' Adoption of Socially Responsible Procurement Practices and Performance. *Journal of business ethics*. 154 (4), 1081–1102.
- Meixell, M. J. & Luoma, P. (2015) Stakeholder pressure in sustainable supply chain management: A systematic review. *International journal of physical distribution & logistics management*. 45 (1-2), 69–89.
- Metsämuuronen, J. (2008) *Laadullisen tutkimuksen perusteet*. 3. uud. p. Helsinki: International Methelp.
- Miemczyk, J. & Luzzini, D. (2019) Achieving triple bottom line sustainability in supply chains: The role of environmental, social and risk assessment practices. *International journal of operations & production management*. 39 (2), 238–259.
- Moeller, S., Fassnacht, M., & Klose, S. (2006) A Framework for Supplier Relationship Management (SRM). *Journal of business-to-business marketing*. 13 (4), 69–94.
- Multaharju, S., Lintukangas, K., Hallikas, J., & Kähkönen, A.-K. (2017) Sustainability-related risk management in buying logistics services. *The international journal of logistics management*. 28 (4), 1351–1367.
- Niskala, M., Puroila, J., Pajunen, T. & Tarna-Mani, K. (2019) *Yritysvastuu: raportointi- ja laskentaperiaatteet*. Helsinki: ST-Akatemia Oy.

Nokian Renkaat. (2018) Nokian Tyres Code of Conduct. [verkkodokumentti]. [Viitattu 14.4.2023]. Saatavilla: <https://www.nokiantyres.com/company/sustainability/code-of-conduct/>

Nokian Renkaat. (2021) Toimittajien liiketoimintaperiaatteet. [verkkodokumentti]. [Viitattu 14.4.2023]. Saatavilla: <https://www.nokianrenkaat.fi/yritys/vastuullisuus/toimittajien-liiketoimintaperiaatteet/>

Nokian Renkaat. (2023a) Ihmisoikeudet toimitusketjussa. [verkkodokumentti]. [Viitattu 11.4.2023]. Saatavilla: <https://www.nokianrenkaat.fi/yritys/vastuullisuus/toimitusketju/ihmisoikeudet-toimitusketjussa/>

Nokian Renkaat. (2023b) Taloudellinen katsaus 2022. Nokia: Nokian Renkaat Oyj.

Nokian Renkaat. (2023c) Vastuullinen hankinta. [verkkodokumentti]. [Viitattu 11.4.2023]. Saatavilla: <https://www.nokianrenkaat.fi/yritys/vastuullisuus/toimitusketju/vastuullinen-hankinta/>

Nokian Renkaat. (2023d) Yritysvastuuraportti 2022. Nokia: Nokian Renkaat Oyj.

O'Brien, C. (1999) Sustainable production – a new paradigm for a new millennium. *International journal of production economics*. 60 (1), 1–7.

Pagell, M. & Wu, Z. (2009) Building a more complete theory of sustainable supply chain management using case studies of 10 exemplars. *The journal of supply chain management*. 45 (2), 37–56.

Pedersen, E. R. & Andersen, M. (2006) Safeguarding corporate social responsibility (CSR) in global supply chains: how codes of conduct are managed in buyer-supplier relationships. *Journal of public affairs*. 6 (3-4), 228–240.

Pullman, M. E., Maloni, M. J. & Carter, C. R. (2009) Food for thought: social versus environmental sustainability practices and performance outcomes. *The journal of supply chain management*. 45 (4), 38–54.

Puusa, A., Juuti, P. & Aaltio, I. (2020) Laadullisen tutkimuksen näkökulmat ja menetelmät. Helsinki: Gaudeamus.

- QIMA. (2023) SMETA Audits. [verkkodokumentti]. [Viitattu 10.4.2023]. Saatavilla: <https://www.qima.com/smeta-audit>
- Rajeev, A., Pati, R. K., Padhi, S. S. & Govindan, K. (2017) Evolution of sustainability in supply chain management: A literature review. *Journal of cleaner production*. 162, 299–314.
- Rasche, A., Morsing, M. & Moon, J. (2017) *Corporate social responsibility: strategy, communication, governance*. Cambridge: Cambridge University Press.
- Reimsbach, D., Hahn, R. & Gürtürk, A. (2018) Integrated Reporting and Assurance of Sustainability Information: An Experimental Study on Professional Investors' Information Processing. *The European accounting review*. 27 (3), 559–581.
- Seuring, S. & Müller, M. (2008) From a literature review to a conceptual framework for sustainable supply chain management. *Journal of cleaner production*. 16 (15), 1699–1710.
- Siew, R. Y. J. (2015) A review of corporate sustainability reporting tools (SRTs). *Journal of environmental management*. 164, 180–195.
- Svensson, G. (2007) Aspects of sustainable supply chain management (SSCM): conceptual framework and empirical example. *Supply chain management*. 12 (4), 262–266.
- Talouhallintoliitto. (2023) ESG- eli vastuullisuusraportointi. [verkkodokumentti]. [Viitattu 9.3.2023]. Saatavilla: <https://talouhallintoliitto.fi/tietopankki/esg-eli-vastuullisuusraportointi/>
- Tate, W. L., Ellram L. M. & Kirchoff, J. F. (2010) Corporate social responsibility reports: A thematic analysis related to supply chain management. *The journal of supply chain management*. 46 (1), 19–44.
- Tench, R., Sun, W. & Jones, B. (2012) *Corporate social irresponsibility: a challenging concept*. 1.p. Bingley: Emerald.
- Tench, R., Sun, W. & Jones, B. (2014) *Communicating corporate social responsibility: perspectives and practice*. Bingley: Emerald.
- Tokmanni. (2023a) *Hallituksen toimintakertomus ja tilinpäätös 2022*. Helsinki: Tokmanni Group Oyj.
- Tokmanni. (2023b) *Sustainability Report 2022*. Helsinki: Tokmanni Group Oyj.

Tokmanni. (2023c) Tuotteet ja hankintaketju. [verkkodokumentti]. [Viitattu 14.4.2023]. Saatavilla: <https://ir.tokmanni.fi/fi/vastuullisuus/tuotteet-ja-hankintaketju>

Tschopp, D. & Nastanski, M. (2014). The Harmonization and Convergence of Corporate Social Responsibility Reporting Standards. *Journal of Business Ethics*, 125(1), 147–162.

Tuomi, J. & Sarajärvi, A. (2018) Laadullinen tutkimus ja sisällönanalyysi. Uudistettu laitos. Helsinki: Kustannusosakeyhtiö Tammi.

UNDP. (2023) Human Development Index (HDI). [verkkodokumentti]. [Viitattu 24.3.2023]. Saatavilla: <https://hdr.undp.org/data-center/human-development-index#/indicies/HDI>

UN Global Compact Network Finland. (2023) Tietoa meistä. [verkkodokumentti]. [Viitattu 10.4.2023]. Saatavilla: <https://www.globalcompact.fi/gc-network-finland>

United Nations. (2023) The 17 goals. [verkkodokumentti]. [Viitattu 16.4.2023]. Saatavilla: <https://sdgs.un.org/goals>

Wilson, J. P. (2015) The triple bottom line: Undertaking an economic, social, and environmental retail sustainability strategy. *International journal of retail & distribution management*. 43 (4-5), 432–447.

Yawar, S. A. & Seuring, S. (2017). Management of Social Issues in Supply Chains: A Literature Review Exploring Social Issues, Actions and Performance Outcomes. *Journal of Business Ethics*, 141(3), 621–643.